

פְּרִישֶׁת

וְיִצְא

©

כל הזכויות שמורות
מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח

תלמוד תורה מורשה ירושלים

ת.ד. 34055 ירושלים 91340

תוכן העניינים

פרק כח

- 7..... יַעֲקֹב הוֹלֵךְ לְחָרֵן וְחִלּוּמוֹ בַּדֶּרֶךְ
- 10..... הַבְּטַחַת הָאָרֶץ וְרֵבּוּי הַבָּנִים
- 13..... מִצֵּבֶת יַעֲקֹב וְנִדְרוֹ

פרק כט

- 23..... הַלֵּיכַת יַעֲקֹב לְחָרֵן וּפְגִישָׁתוֹ עִם רָחֵל
- 29..... נִשְׂוֵאֵי יַעֲקֹב עִם לָאָה וְרָחֵל
- 36..... הַלֵּדַת בְּנֵי לָאָה

פרק ל

- 47..... קִנְאַת רָחֵל בְּלָאָה
- 49..... הוֹלְדַת בְּנֵי בְּלָהָה וְזִלְפָּה

52..... מַעֲשֵׂה הַדּוֹדָאִים וְהוֹלֵדֵת יִשְׁשַׁכַּר, זְבוּלוֹן וְדִינָה

59..... פְּקִידַת רַחֵל וְהוֹלֵדֵת יוֹסֵף

60..... יַעֲקֹב מִקְבֵּל אֶת שְׂכָרוֹ בְּחֶמְדָּה

פרק לא ותחילת פרק לב

77..... צווי ה' לַיַּעֲקֹב לָשׁוּב לְאֶרֶץ אָבוֹתָיו

82..... חֲזֵרַת יַעֲקֹב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

פרק כח

(פסוקים י-כב)

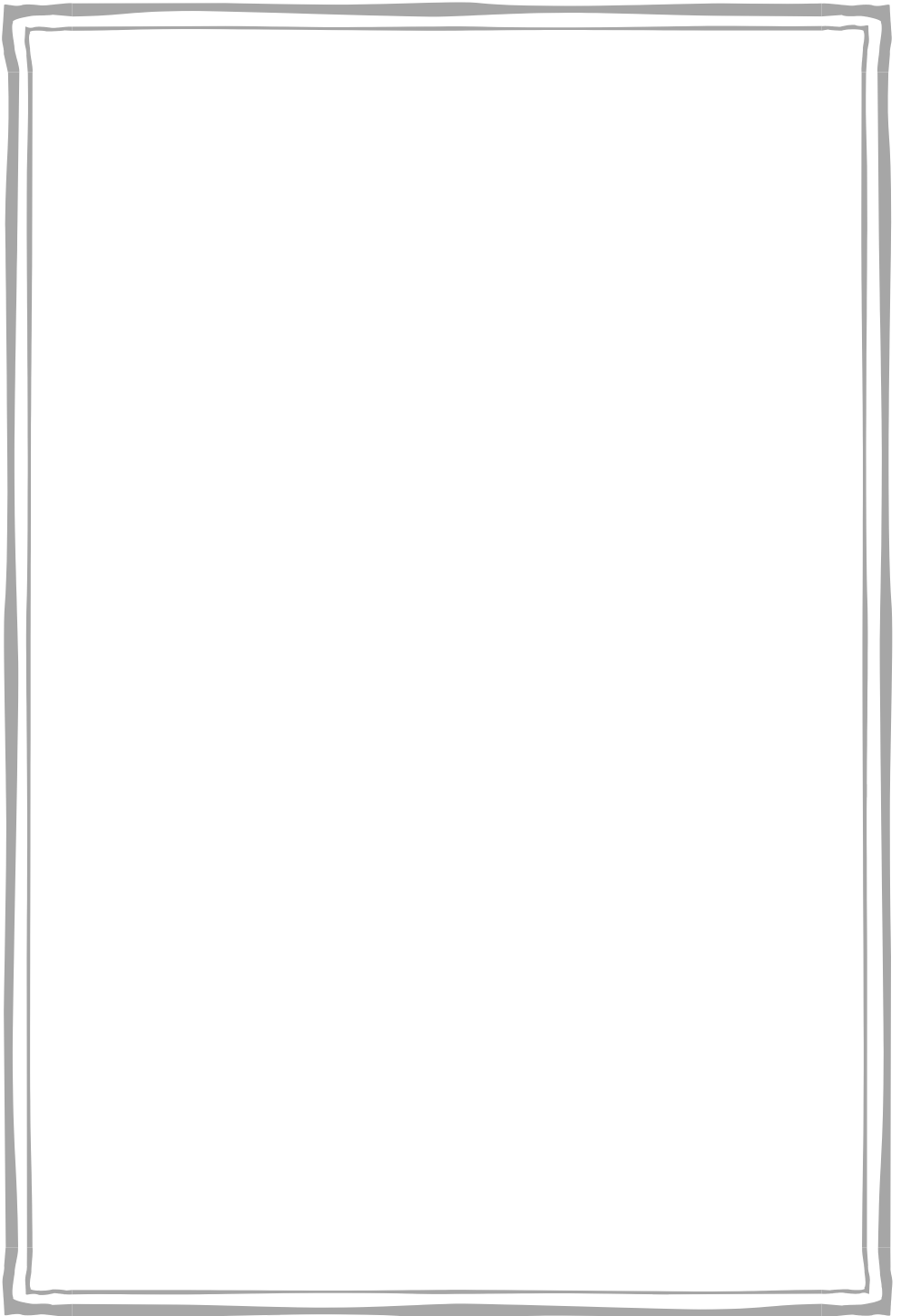
יַעֲקֹב הוֹלִיף לַחֲרוֹן

וַחֲלוֹמוֹ בַּדֶּרֶךְ

הַבְּטַחַת הָאָרֶץ

וְרַבּוֹי הַבְּנִים

מֵעֵצַת יַעֲקֹב וַנִּדְרוּ

פְּרִשֶׁת וַיֵּצֵא

יַעֲקֹב הוֹלֵךְ לְחָרֵן וְחִלּוּמוֹ בְּדֶרֶךְ

(פְּרָק כח, פְּסוּקִים י-יב)

”וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע” (פְּסוּק י)

יַעֲקֹב הָיָה חַיִּב לַעֲזֹב אֶת הָאָרֶץ, כְּדֵי שְׁיַנְצֵל מִרְדִּיפֶת אָחִיו וְכְדֵי לְקַחַת אִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ.

צַעַר רַב נִגְרַם לְיַעֲקֹב מִשְׁנַאֲלֵץ לַעֲזֹב אֶת בֵּית הוֹרְיוֹ וְאֶת הָאָרֶץ שֶׁהִ' הִבְטִיחַ לְאֲבוֹתָיו.

כְּשִׁיצָא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע, מִיַּד הִרְגִּישׁוּ אַנְשֵׁי הָעִיר בְּחִסְרוֹנוֹ הַגָּדוֹל.

מדוע הרגישו אנשי העיר בחסרונו של יַעֲקֹב?

יַעֲקֹב הָיָה מֵיִטִּיב לְאַנְשִׁים וּמִלְמֵד אוֹתָם לַעֲבֹד אֶת ה'.

אַנְשֵׁי בְּאֵר שֶׁבַע כְּבָדוּ אֶת יַעֲקֹב, הֵם הִרְגִּישׁוּ אֶת טוֹב לְבוֹ, קִדְשָׁתוֹ וְיִרְאָתוֹ אֶת ה' וְרָצוּ לְלַכֵּת בְּדַרְכּוֹ הַטּוֹבוֹת. לְכֵן כְּשֶׁעֲזַב יַעֲקֹב אֶת הָעִיר הִצְטַעְרוּ בְּנֵי הָעִיר צַעַר רַב. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה:

"יציאת צדיק מן המקום עושה רשם, שבזמן שהצדיק בעיר - הוא הודעה, הוא זיוה, הוא הדרה, יצא משם - פנה הודעה, פנה זיוה, פנה הדרה".

📖 "רשם" - סימן. "הוד, זיו, הדר" - יפי מיוחד. "פנה" - נעלם.

"וילך חרנה"

חכמינו זכרונם לברכה למדו אותנו שיעקב אבינו הלך לבית מדרשו של עבר בדרכו לחרן. שם ישב יומם ולילה במשך ארבע עשרה שנה ועסק בתורה בחשק ובהתלהבות רבה.

רק לאחר ארבע עשרה שנה יצא יעקב מבית המדרש והמשיך דרכו לחרן.

"ויפגע במקום" (פסוק יא)

📖 "ויפגע" - הגיע.

לאיזה מקום הגיע יעקב? האם היה זה מקום רגיל?

יעקב הגיע למקום מיוחד ביותר - הר המוריה שבירושלים. לכן נאמר "ויפגע במקום" ולא "במקום", לומר שפגע במקום ידוע, הוא המקום בו עקד אברהם אבינו את יצחק.

”וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאֵשֶׁתוֹ”

יַעֲקֹב לָקַח אֶחָת מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַשֵּׁם תַּחַת רֵאשׁוֹ.

”וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא”

בַּמָּקוֹם זֶה שָׁכַב בְּלֵילָה לְאַחַר שְׁנַיִם רַבּוֹת בְּהֵן עָסַק
בְּמִסְרֹת בְּלִמּוּד תּוֹרָה וְכִמְעַט לֹא שָׁכַב לִישׁוֹן בְּלֵילוֹת.

”וַיַּחֲלֶם וַהֲנֶה סֵלֶם מִצֵּב אֲרֶצָּה...”

וַהֲנֶה מִלְּאֲכֵי אֱלֹקִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ” (פְּסוּק יב)

ה' שָׁמַר עַל יַעֲקֹב בְּכָל דְּרָכָיו וְשָׁלַח מַלְאָכִים לְלוֹתוֹ.
בְּחִלּוֹמוֹ רָאָה יַעֲקֹב אֶת הַמַּלְאָכִים שְׁלוּוָהוּ בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל עוֹלִים לְשָׁמַיִם כִּי אֵינָם רְשָׁאִים לְצֵאת לְחוּץ
לְאֶרֶץ. בְּמִקּוֹמָם יִרְדּוּ מִלְּאֲכֵי חוּץ לְאֶרֶץ כְּדֵי לְלוֹת אֶת
יַעֲקֹב בְּדַרְכּוֹ.

הַבְּטָחַת הָאָרֶץ וְרַבּוּי הַבְּנִיּוֹת

(פסוקים יג-יז)

”וַהֲנִיחָהּ ה' נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר

אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק” (פסוק יג)

זו היא הפעם הראשונה בה דבר ה' עם יעקב, לכן אמר לו שהוא אלקי אבותיו.

מדוע אמר ה' ליעקב “אַבְרָהָם אָבִיךָ”, הרי אברהם היה סבו של יעקב ולא אביו?

פעמים רבות סבא נחשב כאבא לנכדיו בגלל אהבתו הרבה אליהם.

כאן ישנה סבה נוספת - ה' רצה להודיע ליעקב שאמנם הוא נכד של אברהם, אך הוא נחשב כמו בנו, כי רק הוא יקבל את הברכות שהבטחו לאברהם ולא ישמעאל או עשו.

”הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׂכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעְךָ”

ה' הבטיח ליעקב שאותה הארץ - שהוא שוכב על חלק קטן ממנה - אותה הוא יתן לו ולזרעו.

”וְהָיָה זִרְעֶךָ כְּעֵפֶר הָאָרֶץ” (פְּסוּק יד)

זִרְעֶךָ יִהְיֶה רַב מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁמִּסְפֵּר גְּרִגְרֵי הָעֵפֶר אֲשֶׁר עַל
הָאָרֶץ הוּא רַב מְאֹד.

”וּפְרִצְתָּ יָמָה וּמְדָמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה”

בְּנִיךְ יִכְבְּשׁוּ אֶת כָּל חִלְקֵי הָאָרֶץ, הֵם יִהְיוּ רַבִּים כָּל כָּךְ
עַד שֶׁיִּמְלְאוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחְבָּהּ.

”וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה”

הַגּוֹיִים כֻּלָּם יִתְבָּרְכוּ בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב וּבְנָיו, בְּגִשְׁמִים
וּבְשָׁאֵר בְּרָכוֹת.

מִשְׁמַעוֹת נֹסֶפֶת יֵשׁ לְבִרְכָה זוֹ וְהִיא, שֶׁהַגּוֹיִים יִבְרְכוּ
אֶת בְּנֵיהֶם שִׁזְכּוּ לְהִיּוֹת כְּיַעֲקֹב וּכְזֵרֵעוֹ.

”וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ” (פְּסוּק טו)

בְּפִסּוּק זֶה מְבֵטֵיחַ ה' לְיַעֲקֹב שֶׁיִּשְׁמְרֵהוּ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ,
מִפְּנֵי לָבֵן, וּמִפְּנֵי כָּל צָרָה הָעֹלֹלָה לָבֵא עָלָיו בְּדַרְכּוֹ
לְחָרֵן וּבְשׁוּבוֹ חֲזָרָה לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.

”וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאָדָמָה הַזֹּאת”

כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עֲשִׂיתִי

את אשר דברתי לך

ה' לא יעזב את יעקב עד שיתקיימו בו כל הבטחותיו.

פסוקים אלו מלמדים אותנו על האהבה הגדולה שאוהב ה' את יעקב ועל בחירת ה' ביעקב ובזרעו לעולם.

יעקב קם משנתו בפחד וביראה ואמר:

”אכן יש ה' במקום הזה” (פסוק טז)

יעקב הרגיש שכבוד ה' שוכן במקום זה.

”ואנכי לא ידעתי”

יעקב לא ידע שמקום זה קדוש, אלו היה יודע לא היה ישן שם.

”ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה

אין זה כי אם בית אלקים” (פסוק יז)

במקום זה יבנה בית המקדש.

”וזה שער השמים”

ה' בחר להשרות שכנתו במקום זה, מקום זה נבחר להיות השער לתפלותיהם של ישראל, דרכו יעלו תפלות בני ישראל לפני ה' ויתקבלו ברחון.

מצבת יעקב ונדרו

(פסוקים יח-כב)

"וַיִּשָּׁב יַעֲקֹב בְּבֵקֶר

וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מֵרֵאשִׁיתוֹ" (פסוק יח)

יעקב לקח את האבן ששם בלילה תחת ראשו והכין ממנה מצבה, כדי להקריב עליה קרבנות ולהודות לה על הבשורות הטובות שבשרו בצאתו מארץ ישראל.

הכמינו אמרו שיעקב שם תחלה מספר אבנים תחת ראשו, ומשרבו האבנים על מי נגיח יעקב הצדיק את ראשו, עשאן ה' לאבן אחת ואותה הציב יעקב מצבה.

"וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל רֵאשֵׁה"

יעקב יצק שמן על האבן כדי לקדש אותה.

"וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל..." (פסוק יט)

יעקב קרא להר המוריה "בית אל", כי הבין שבמקום זה יבנה בית ה'.

מששמע את הבטחת ה' שמח שמחה רבה ונדר נדר (נדר הוא כמו שבועה).

"אם יהיה אלקים עמדי

ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הליך

ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש" (פסוק כ)

יעקב הסתפק במועט ולא בקש מעדנים ובגדים יקרים, אלא רק לחם ובגד פשוט.

יעקב אמר "אם יהיה אלקים עמדי" בלשון ספק ולא בלשון ודאי, כי הוא לא היה בטוח שיהיה ראוי לכל ההבטחות החשובות הללו, הוא חשש שמא יחטא.

"ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים"

יעקב נדר שיקים את נדרו אם ישוב בשלום לבית אביו וה' יעזר לו במעשיו וישמר עליו בדרך.

"והאבן הזאת אשר שמת מצבה

יהיה בית אלקים" (פסוק כב)

מקום לתפלה ולהקרבת קרבנות לה'.

”וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עֲשֹׂר אֶעֱשֶׂנּוּ לְךָ”

יעקב גם יתן אחת מתוך כל עֲשֹׂר בְּהִמּוֹתָיו קָרְבָּן לַה',
וְעֲשִׂירִית מִכֶּסֶפּוֹ וּרְכוּשׁוֹ יִתֵּן צְדָקָה לְעֲנִיִּים.

כך יודה לה' על כל הרכוש שנתן לו.

מכאן למדו חכמים שְׂמִצָּנָה על כל אדם להפריש מעֲשֹׂר
מממונו עבור עֲנִיִּים, ובמיוחד לְעֲנִיִּים יִרְאִי ה' הַעוֹבְדִים
אותו.

באורי מילים

יָמָה - מערבה

וַיִּפְגַּע - הגיע

קִדְמָה - מזרחה

וַיֵּלֶן - ישן

נִגְבָּה - דרומה

בֵּא הַשָּׁמֶשׁ - שקעה השמש

וַיִּצַק - שפך

מִרְאשׁ תִּיּוֹ - מקום הנחת ראשו

וּפְרָצָת - תתחזק ותגדל

מקורות לפרק כח (פסוקים י-כב)

פסוק י: **צִעְרוּ שֶׁל יַעֲקֹב בְּעֹזְבוֹ אֶת בָּאָר שְׁבַע** - אברכנאל: "שהיה קשה על יעקב צאתו מהארץ הנבחרת ומבית אביו... והנה יעקב להיותו מצטער ביציאתו..."

הרושם שהותיר יעקב בצאתו מן העיר - רש"י: "לא היה צריך לכתוב אלא 'וילך יעקב חרנה', ולמה הזכיר יציאתו 'ויצא יעקב מבאר שבע', אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם - פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה".

השפעת יעקב על התנהגות בני העיר - מאור ושמש: "והנה הצדיק אשר בעיר, מחמת שהוא מתנהג (מנהיג) את עצמו במידת האמת, ובכל המידות בקדושה ובטהרה, ודוחה השפלות, על ידי זה מעורר את בני עירו והמדבקים בו ומיישר לבכם שלא יהיה ביניהם קנאה ושנאה ותחרות, רק (אלא) שכל אחד יודה חבירו על האמת ושלא ירצה אחד לנצח את חברו בהבלי הזמן, וכן בכל המדות המגוננות... וגם מעורר לבכם בתשובה שלימה".

ישיבת יעקב בבית מדרשו של עבר - רש"י (כח, ט): "הא למדת שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר י"ד שנים".

פסוק יא: המקום אליו הגיע יעקב היה הר המוריה - רש"י: "אלא במקום הנזכר, במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו - 'וירא את המקום מרחוק'".

"מאבני המקום" - אבן אחת - אבן עזרא: "מאבני המקום - טעמו, אחת מאבני המקום".

יעקב עסק בתורה יומם וליל - רש"י: "באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה".

פסוק יב: את יעקב ליוו מלאכים בכל דרכיו, ואלו הם המלאכים שנראו לו בחלום עולים ויורדים - רש"י: "עולים תחילה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ, אין יוצאין חוצה לארץ ועלו לרקייע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו".

פסוק יג: אברהם נקרא אביו של יעקב - א. נכד נחשב כבן - חזקוני: "מלמד דבני בנים הרי הם כבנים". ב. כדי להדגיש שיעקב הוא היורש - רד"ק: "כאילו הוא אביך ולא אבי הבנים האחרים כי ירושתו לך תהיה".

"הארץ אשר אתה שוכב עליה" - על חלק ממנה - רד"ק: "שאתה שוכב במקום ממנה".

פסוק יד: "ופרצת" - א. מלשון ריבוי - אבן עזרא: "כמו 'ורבית'", מלשון התרבות. כוונת ה' לברך את יעקב שזרעו ירבה מאד ויגדל עד שימלא את כל רוחות הארץ בכך שיתיישב בהם.

ב. מלשון תוקף וחוזק - תרגם האונקלוס: "ותתקוף", ורש"י: "וחזקת".
כוונת ה' שבניו יצליחו להתחזק ולהתגבר על עמי הארץ ולכבוש את
עריהם. וכך מבאר גם בעל צרור המור: "שיפרוץ ויהרוג בשונאיו, שלא
כמנהג העולם".

"ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך" - א. שכל הגויים יתברכו
בזכות יעקב ובזכות זרעו בגשמים ובשאר כל הברכות, וכמו שתרגם
האונקלוס - "ויתברכון בדילך" (בגללך), וכך תרגם גם יונתן בן עוזיאל -
"ויתברכון בגין זכוותך" (בגלל זכויותיך). **ב. הגויים יברכו את בניהם** -
על פי רש"י (יב, ג): "אדם אומר לבנו תהא כאברהם, וכן כל 'ונברכו בך'
שבמקרא".

פסוק טו: הבטחת ה' לשמור על יעקב - רש"י: "אני עמך - לפי שהיה
ירא מעשו ולבן". וחזקוני כתב: "ושמרתך - שמירה היה צריך מפני עשו
אחיו וכו'. כי לא אעזבך - בדרך הזה... שהרי בדרכים אדם צריך שימור".
ורד"ק כתב: "ושמרתך בכל אשר תלך - בלכתך ובשובך".

פסוק טז: "אנכי לא ידעתי" - אילו ידעתי לא הייתי ישן - רש"י.

פסוק יז: "אין זה כי אם בית אלקים" - במקום זה יבנה בית המקדש -
על פי אור החיים: "אשר קדמה אליו הידיעה כי בחר לו י-ה בית
לשכון".

"שער השמים" - שער לקבלת התפילות - רש"י: "מקום תפילה לעלות
תפילתם השמימה".

פסוק יח: ריב האבנים והתאחדותם - רש"י (בפסוק יא): "...התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת: 'עלי יניח צדיק את ראשו', וזאת אומרת: 'עלי יניח'. מיד עשאן הקדוש ברוך הוא אבן אחת..."

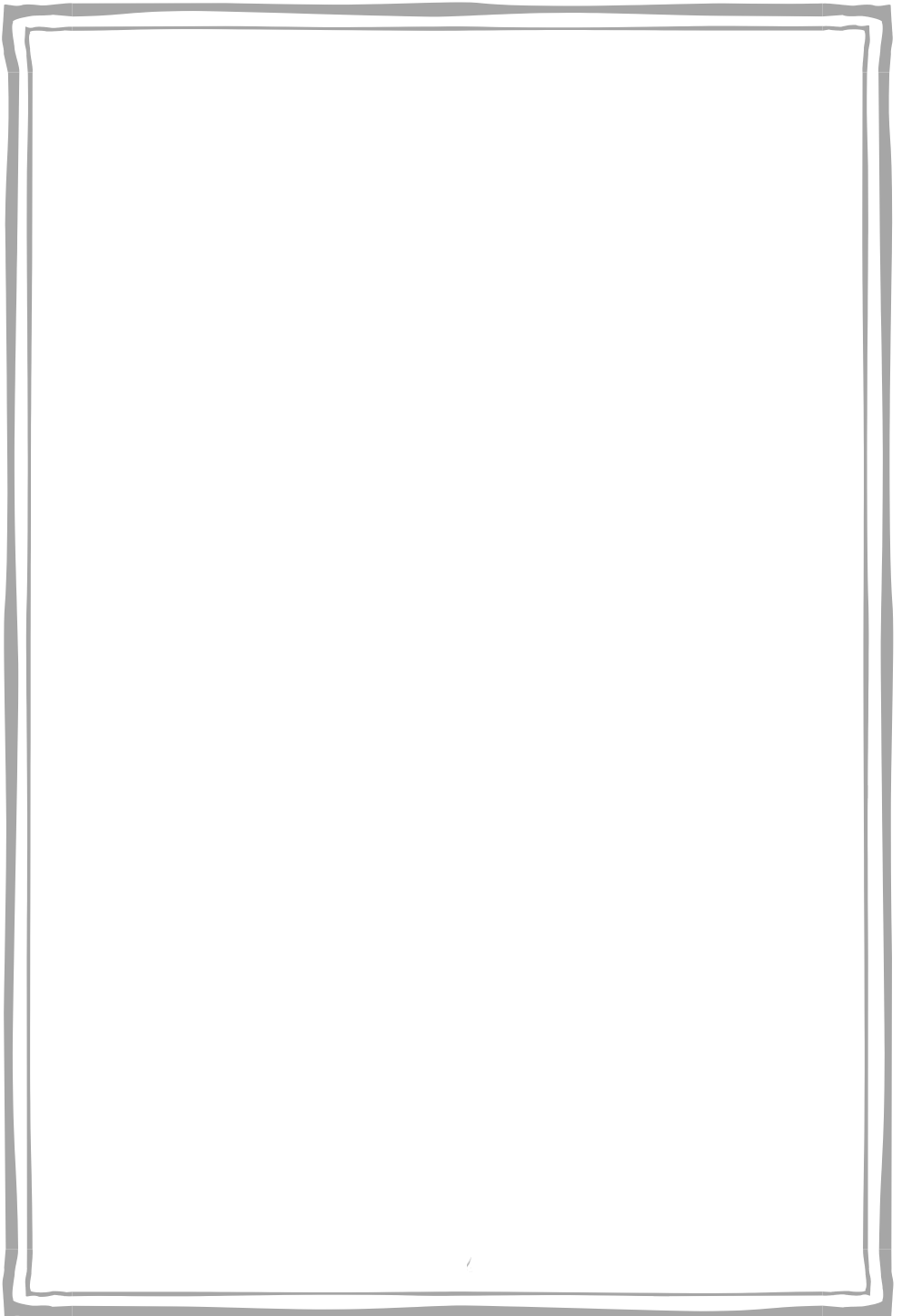
יציקת השמן על האבן לקדשה - רשב"ם: "ויצק שמן על ראשה - ומשה אותה לקדשה להקריב עליה קרבנות".

פסוק כ: יעקב דאג שמא יגרום החטא - רמב"ן: "וטעם התנאי, שלא יגרום החטא, וכך אמרו בבראשית רבה (עו, ב) - רבה בר בר הונא בשם רב אחא "הנה אנכי עמך", וכתב - "אם יהיה אלקים עמדי", מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה".

המילים "והיה ה' לי לאלקים" הם חלק מהתנאי - רש"י: "שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי". וכן ברשב"ם: "שיסייעני בכל מעשי".

פסוק כב: נתנת מעשר לה' - רשב"ם: "להקריב לפניו עולה, כלומר שיתן עשירית מבהמותיו להקריב קרבן לה'".

נתנת המעשר לעניים וללומדי תורה - רד"ק: "אתן מעשר מהרכוש ומהמקנה שתתן לי, ואתננו לאנשים שיצטרכו שיהיו יראי אלקים ועובדים אותו".

פרק כט

הַלִּיכָת יַעֲקֹב לְחָרוֹ

וּפְגִישָׁתוֹ עִם רַחֵל

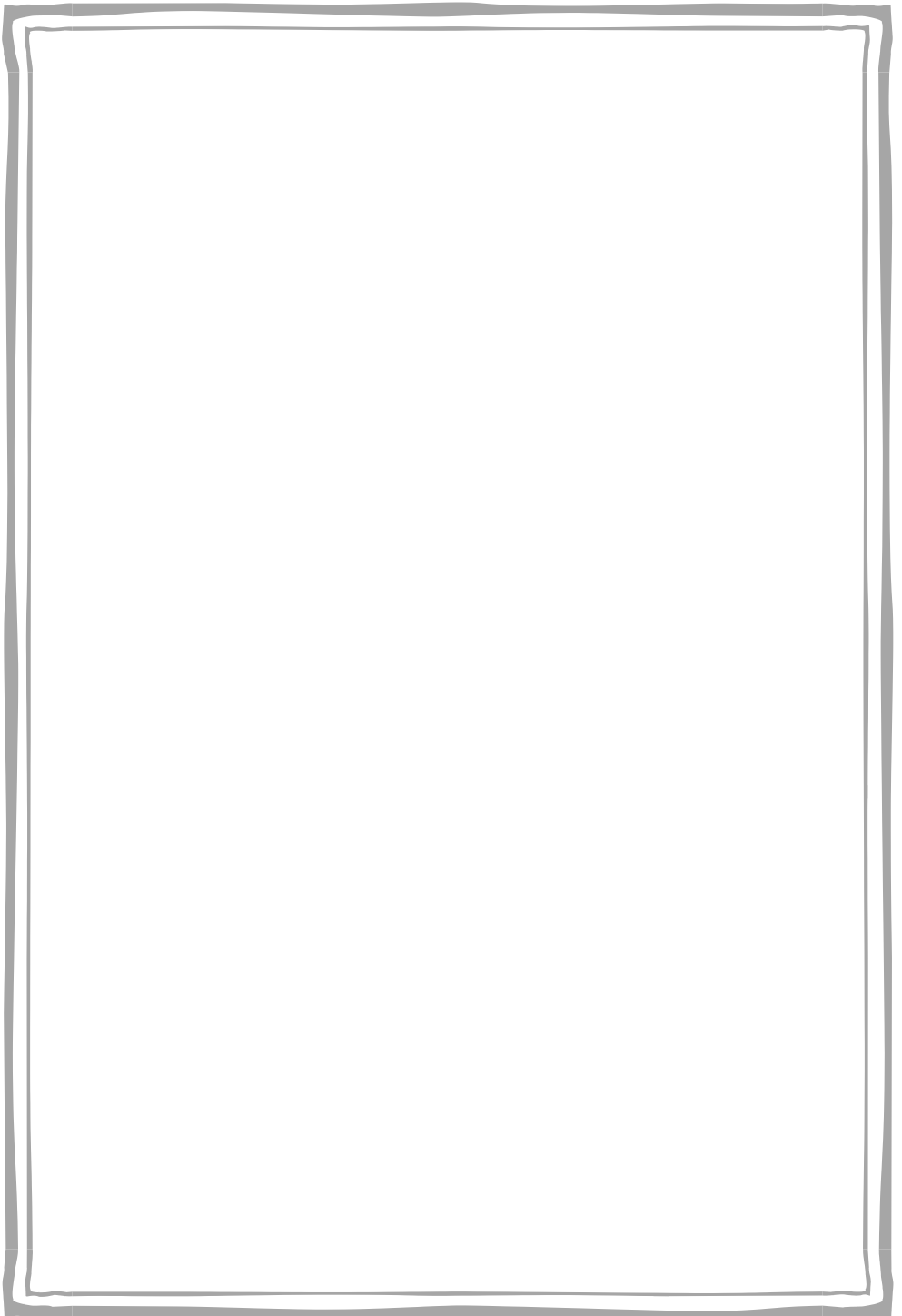

נִשְׁוֹאֵי יַעֲקֹב

עִם יְאָה וְרַחֵל

הַלְּדֹת בְּנֵי יְאָה

הליכת יעקב לחרן ופגישתו עם רחל

(פסוקים א-יג)

"וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב רַגְלָיו... " (פסוק א)

דְּבָרֵי ה' חִזְקוּ אֶת יַעֲקֹב, הוּא בָטַח בַּה' שִׁישְׁמֹר עָלָיו
מַעֲשׂוֹ וּמַהֲאוֹיְבִים בַּדֶּרֶךְ, נָשָׂא אֶת רַגְלָיו וְהֵלֵךְ בְּקִלּוֹת
וּבְזָרִיזוֹת.

וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה:

"מִשְׁנֵת בִּשְׂרֵי בְשׂוּרָה טוֹבָה שֶׁהוֹבִטַח בְּשִׁמְרָה... נַעֲשֶׂה
קַל לְלַכֵּת".

יַעֲקֹב יֵצֵא בְּצַעַר מִבֵּית אָבִיו וְהֵלֵךְ דֶּרֶךְ אֲרָכָה עַד
שֶׁהִגִּיעַ לְחָרָן, אֵךְ כַּעַת לְאַחַר הַבְּטָחַת הַשִּׁמְרָה הֵלֵךְ
בְּשִׁמְחָה.

בְּהִגִּיעוֹ לְחָרָן רָאָה בָּאָר בְּשָׂדֶה וּלְיָדָהּ רוּעֵי צֹאן
וְעֹדְרֵיהֶם.

מה הייה על פי הבאָר ?

נְאֻמֵּר:

"...וְהָאֵבֶן גְּדוּלָה עַל פִּי הַבָּאָר" (פסוק ב)

יַעֲקֹב לֹא הָיָה רְגִיל לְרֵאוֹת אָבֶן עַל פִּי בְּאֵר. הוּא הָיָה
רְגִיל לְרֵאוֹת אֶת בְּאוֹרוֹתָיו שֶׁל יַצְחָק אָבִיו פְּתוּחוֹת, מִהֵן
הָיָה אָבִיו מִשְׁקָה מַיִם לְכָל עוֹבֵר וְשָׁב.

רוֹעֵי חֶרֶן, רְשָׁעִים הָיוּ, הֵם לֹא רָצוּ שְׁעוֹבְרֵי הַדְּרָכִים
יִהְיוּ מִמֵּימֵי הַבְּאֵר, לְכֵן סָתְמוּ אוֹתָהּ בְּאָבֶן גְּדוֹלָה.

”וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מֵאִין אַתֶּם” (פְּסוּק ד)

יַעֲקֹב אָהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, לְכֵן קָרָא לְרוֹעֵים ”אַחֵי” עַל אֶף
שֶׁלֹּא הִכִּירָם.

”וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ”

וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעֶתֶם אֶת לְבֶן בֶּן נַחֹר

וַיֹּאמְרוּ יָדְעֵנוּ.

וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְּׁלוֹם לוֹ

וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם” (פְּסוּקִים ד-ו)

כִּיצַד הָרוֹעִים הָיוּ צְרִיכִים לְקַבֵּל אֶת יַעֲקֹב?

יַעֲקֹב בָּא עִיף וְצִמָּא מִדְּרַךְ אֲרָבָה. הָרוֹעִים הָיוּ צְרִיכִים
לְרוּץ לְקָרְאוֹתוֹ, לָתֵת לוֹ לְשִׁתּוֹת, לְדְרוֹשׁ בְּשִׁלוֹמוֹ וְלִדְאֹג
לְכָל צְרָכָיו.

האם כן עשו הרועים?

לא. הרועים המשיכו לשבת במקומם ובק"שי רב הסכימו לענות ליַעֲקֹב על שאלותיו. הם ענו תשובות קצרות ביותר.

"ויאמר הן עוד היום גדול

לא עת האסף המקנהה..." (פסוק ו)

יעקב היה איש תם וישר ולא יכל היה לסבל את בטלת הרועים היושבים ומחכים וגוזלים בכך את בעליהם.

יעקב לא צעק על הרועים אלא הוכיח אותם בנחת ובכבוד.

"ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים

וגללו את האבן מעל פי הבאר

והשקינו היצאן" (פסוק ח)

האבן הייתה גדולה וכבדה מאד, כן שרק בהאסף רועים רבים היה נתן לגלול את האבן מעל פי הבאר.

האבן הנחה על פי הבאר כדי שלא יגזל מי מהרועים מים רבים על חשבון האחרים.

בִּינְתִים, עַד שֶׁהִתְאַסְפוּ כָּלָם, הָיוּ הָרוּעִים צָרִיכִים
לְהַמְשִׁיךְ לְרַעוּת אֶת הַצֵּאֵן שֶׁעָלָיו הִפְקְדוּ וְלֹא לְשֹׁבֵת
בְּבִטְלָה.

”עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם

וְרַחַל בָּאָה עִם הַצֵּאֵן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ

כִּי רָעָה הוּא” (פְּסוּק ט)

רַחַל רְעָתָה אֶת צֵאֵן אָבִיהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁמְלֹאכָה זוֹ הִיְתָה
קָשָׁה בְּמִיחָד לְבָנוֹת צְעִירוֹת כְּמוֹתָהּ.

מִדּוּעַ לָבֵן מְסַר אֶת צֵאֲנוֹ לְרַחַל בְּתוֹ וְלֹא לְרוּעֵי הָעִיר?

לָבֵן לֹא סָמַךְ עַל הָרוּעִים, הוּא פָּחַד שְׁלֵא יִשְׁמְרוּ עַל
צֵאֲנוֹ כְּרֵאוּי, אֵךְ בְּתוֹ רַחַל הִיְתָה נִעְרָה חְרוּצָה וְאַחֲרָאִית
מְאֹד, לָבֵן סָמַךְ עָלֶיהָ יוֹתֵר מִכֹּל.

גַּם הָרוּעִים מְצַדֵּם לֹא רָצוּ לְשָׁמֵר עַל צֵאֵן לָבֵן, מִפְּנֵי
שֶׁהִפִּירוּ בּוֹ שֶׁהוּא רַמְאִי וְיִדְעוּ שְׁלֵא יִשְׁלַם לָהֶם עַל
עֲבוֹדָתָם.

”וַיְהִי כִּבְאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחַל בַּת לָבֵן אַחֵי אִמּוֹ

וְאֵת צֵאֵן לָבֵן אַחֵי אִמּוֹ

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר" (פְּסוּק י)

כיצד הצליח יעקב לגלגל לבדו אבן גדולה כל כך?

יעקב מאד רצה לעזור לרחל להשקות את צאן אביה. הוא התאמץ לדחוף את האבן בכל כחו וה' עזרו לגללה מעל פי הבאר.

האם יעקב הסתפק בהסרת האבן ונתן לרחל להשקות את צאן אביה לבדה?

"וישק את צאן לבן אחי אמו"

יעקב לא שקט ולא נח, הוא דלה שוב ושוב מים מן הבאר והשקה את הצאן בנריזות רבה ובשמחה.

כיצד הסכימו הרועים שיעקב יקח מים מהבאר שלהם?

הרועים התפעלו מגבורתו, מישרו ומטובו של יעקב ולא העזו להפריע לו לדלות מן הבאר.

"וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבך" (פְּסוּק יא)

יעקב שמח מאד לפגוש את רחל בת דודו, לכן נשק לה ובכה בכי של התרגשות ושמחה.

רחל רצה לאביה וספרה לו שיעקב בן אחותו נמצא בעירם.

“ויהי כשמע לבן את שמע יעקב בן אחותו”

וירץ לקראתו...” (פסוק יג)

האם לבן רץ לקראת יעקב רק בגלל שמחתו בבקור בן אחותו?

לבן זכר את הפסוק הרב שהביא אליעזר עבד אברהם וקנה שגם הפעם יקבל מתנות יקרות מייעקב.

וכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה:

“סבור ממון הוא טעון, שהרי אליעזר עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים”.

📖 "סבור" - חושב. "ממון" - כסף. "טעון" - נושא.

האם לבן רצה כסף כדי שיוכל לתת ממנו לעניים ולמסכנים?

לבן רצה כסף אך ורק בשביל עצמו.

“ויביאהו אל ביתו”

לְבֶן הַכְּנִיּוֹס אֶת יַעֲקֹב לְבֵיתוֹ, וּכְבָר מֵהַיּוֹם הָרִאשׁוֹן נָתַן
לוֹ לְשֵׁמֹר עַל צֵאֲנוֹ וּלְרַעוּתוֹ.

חֲדָשׁ יָמִים רָעָה יַעֲקֹב אֶת צֵאֵן לְבֶן בְּלָא כָּל תְּמוּרָה.
הוּא עָבַד בְּחָרִיצוֹת רַבָּה וְטָפַל בְּצֵאֵן בְּרַחֲמָנוּת
וּבְמִסִּירוֹת בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, בַּיּוֹם תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ הַקּוֹפֶחֶת
וּבַלַּיְלָה בְּקֹר הַגְּדוֹל.

נִשְׂאֵי יַעֲקֹב עִם לֵאָה וְרַחֵל

(פְּסוּקִים יד-ל)

”וַיֹּאמֶר לְבֶן הַכְּנִי אָחִי אַתָּה וְעַבְדְּתַנִּי חֲנָם

הַגִּידָה לִי מַה מִּשְׁבַּרְתָּךְ” (פְּסוּק טו)

לְבֶן רָאָה שֵׁיַעֲקֹב מִתְאַמֵּץ מְאֹד בְּעַבּוּדָתוֹ וְעוֹבֵד
בְּחָרִיצוֹת וּבְמִסִּירוֹת.

מֵעוֹלָם לֹא רָאָה לְבֶן פֹּעֵל נְאֻמָּן וּמְסוּר כְּמוֹתוֹ. לְבֶן
חָשַׁשׁ שֶׁמָּא יַעֲקֹב יַעֲזֹב אוֹתוֹ וַיִּחְזֹר לְבֵיתוֹ, לְכֵן הִצִּיעַ
לוֹ תְּשׁוּלִים.

מַה בִּקְשׁ יַעֲקֹב מִלְּבֶן כְּשֶׁכָּר עַל עַבְדוּתוֹ?

יותר מכל, הִזָּה חָשׁוּב לִיעֲקֹב לְשֵׁאת אִשָּׁה, כְּדֵי שְׂתַתְּקִים עַל יְדוֹ הַבְּטָחַת ה' לְאַבְרָהָם אָבִינוּ "וְאָעֲשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל".

"וְלִבָּן שְׂתֵי בָנוֹת

שֵׁם הַגְּדוֹלָה לְאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רַחֵל" (פְּסוּק טז)

הָאֵם רַחֵל וְלְאָה הַתְּנַהֲגוּ כְּמוֹ לִבָּן אָבִיהֶן?

נְדַאי שְׁלֵא.

רַחֵל וְלְאָה אָמְנָם גְּדָלוֹ בְּבֵית שֶׁל עוֹבְדֵי אֱלִילִים וְרַמָּאִים, אַךְ הֵן לֹא לְמָדוּ מִמְעַשְׂיָהֶם הָרָעִים, הֵן הָיוּ טוֹבוֹת לֵב, צְדִיקוֹת וִירְאוֹת ה'.

"וְעֵינֵי לְאָה רַבּוֹת

וְרַחֵל הִיְתָה יִפְתַּת תַּאֲר וִיפְתַת מְרָאָה" (פְּסוּק יז)

עֵינֵיהָ שֶׁל לְאָה הָיוּ רַבּוֹת וְעַדִּינּוֹת.

חֲכָמֵינוּ לְמָדוּ אוֹתָנוּ עַל צְדָקוֹתֶיהָ שֶׁל לְאָה שֶׁהִיְתָה מְרַבָּה לְבָבוֹת.

מִדּוּעַ לְאָה הִיְתָה בּוֹכָה?

לָאָה רָצְתָה לְהִתְחַתֵּן עִם יַעֲקֹב שֶׁהָיָה אִישׁ צַדִּיק וְיֵשֶׁר,
וּמֵאֵד חָשְׁשָׁה שְׂמָא אָבִיהָ יִתֵּן אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹ הַרְשָׁע
לְאִשָּׁה.

וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָה:

”שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים הַבְּרִיּוֹת: הַגְּדוֹלָה [לְאָה] - לַגְּדוֹל
(לְעֵשׂוֹ); וְהַקְּטָנָה [רְחֵל] - לַקָּטָן [לְיַעֲקֹב].
וְהָיְתָה בּוֹכָה [לְאָה] וְאוֹמְרָת: יְהִי רָצוֹן שְׁלֵא אֶפְל
בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל רָשָׁע.”

”וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת רְחֵל” (פְּסוּק יח)

יַעֲקֹב אָהֵב אֶת רְחֵל, הוּא הַבֵּין וְהַרְגִּישׁ שֶׁהִיא מְתַאיֶמָה
לוֹ בְּיוֹתֵר.

יַעֲקֹב הָיָה מוֹכֵן לַעֲבֹד עֲבוֹר רְחֵל בְּעִבּוּדָה קָשָׁה מְאֹד
וּבְמִשְׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת.

”וַיֹּאמֶר לְבָן טוֹב תַּתִּי אֶתָּה לְךָ”

מִתַּתִּי אֶתָּה לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי” (פְּסוּק יט)

לְבָן הַסְּכִים לָתֵת אֶת רְחֵל לְיַעֲקֹב תְּמוּרַת שְׁבַע שָׁנֹת
עֲבוּדָה.

האם לבן נהג פשוטה ?

נדאי שלא. לבן היה צריך לתת שכר הוגן ליעקב חתנו ולגמל אתו טובה על עבודתו המסורה במהלך החודש שקלף.

כמו כן, לבן הרשע נצל את ישרותו וטוב לבו של יעקב ובקש ממנו סכום גדול תמורת בתו.

”ויעבד יעקב ברחל שבע שנים”

ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה” (פסוק כ)

יעקב עבד בשביל רחל במשך שבע שנים בחשק רב. בגלל אהבתו הגדולה לרחל השנים עברו מהר ונחשבו בעיניו כימים מעטים.

סוף סוף נשלמו שבע השנים, והגיע זמנו של לבן לפרע את חובו ולתת ליעקב את רחל לאשה.

”ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי...” (פסוק כא)

יעקב בקש מלבן לתת לו את רחל לאשה.

לבן אסף את אנשי חרן והכין משתה לכבוד שמחת הנשואין.

האם יַעֲקֹב חָשַׁד בְּלֶבֶן שְׂיִרְמָה אוֹתוֹ וַיִּתֵּן לוֹ אֶת לֶאֱהָ ?

יַעֲקֹב הָיָה חָכֵם וַיֵּדַע שֶׁלֶבֶן עָלוּל לְרִמּוֹתוֹ, לָכֵן מָסַר לְרַחֵל סִימָנִים, שֶׁתִּדְבַּר וְתִתְנַהֵג בְּדַרְךְ מִיַּחַדָּת שָׂרָק שְׂנִיָּהֶם יִדְעוּ עָלֶיהָ, וְכֵן יִהְיֶה בְּטוֹחַ שְׁלֶבֶן לֹא יִרְמֶהוּ.

האם לָבֵן קָיָם אֶת הַבְּטָחָתוֹ ?

נֶאֱמַר :

”וַיְהִי בְעֶרְבַּ וַיִּקַּח אֶת לֶאֱהָ בַתּוֹ

וַיָּבֵא אֶתָּהּ אֵלָיו...” (פְּסוּק כג)

לָבֵן לֹא שָׁאַל אֶת לֶאֱהָ, אֶלָּא לָקַחָהּ בְּעַל כְּרִחָה וְהִבִּיאָה אֶל יַעֲקֹב, בְּמָקוֹם לְהִבְיֵא אֶת רַחֵל.

אֵיךְ יַעֲקֹב לֹא גָלָה שְׁלֶבֶן רָמָה אוֹתוֹ וְהִבִּיא לוֹ אֶת לֶאֱהָ וְלֹא אֶת רַחֵל, הֲרֵי לֶאֱהָ לֹא יִדְעָה אֶת הַסִּימָנִים ? הֲאֵם מִיִּשְׁהוּ גִילָה לְלֶאֱהָ אֶת הַסִּימָנִים ?

כֵּן ! רַחֵל גָּלְתָהּ לְלֶאֱהָ אֶת הַסִּימָנִים.

מִדּוּעַ רַחֵל גָּלְתָהּ לְלֶאֱהָ אֶת הַסִּימָנִים ? וְכִי לֹא רָצְתָה לְהַנְשֵׂא לְיַעֲקֹב, הֲרֵי שְׁבַע שָׁנִים חִכְתָּה לָכֵךְ ?

רחל רצתה מאד להנשא ליעקב, אבל היא דאגה מאד שמה תבוא לאה ליעקב בלי לדעת את הסימנים.

לאה היתה מתבישת מאד אם יעקב לא היה רוצה בה.

רחל הצדיקה לא רצתה בשום פנים ואפן שאחותה תתביש, והיתה מוכנה לנתר על נשואיה עם יעקב, ובלבד שלא תגרם בושה ללאה אחותה.

רחל ספרה לאחותה מהם הסימנים שנתן לה יעקב.

וכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה:

"לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסים לו את לאה, אמרה: עכשו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים".

📖 "תכלם" - תתביש.

האם היתה עוד אדם בעולם שנתר כן על הדבר היקר לו כל כך ובלבד שאדם אחר לא יתביש?

נדאי שלא!

אבל רחל אמנו, שהיתה טובת לב וצדקת, נהגה כן! בזכות מעשה זה, הבטיח ה' לרחל שירחם על בניה ישראל ויחזירם מהגלות לארץ ישראל.

בבְּקָר גִּילָה יַעֲקֹב שֶׁלְבָן נָתַן לוֹ אֶת לֶאֱה וְלֹא אֶת רַחֵל.
יַעֲקֹב, הָאִישׁ הַתָּם וְהַיָּשָׁר, לֹא הָיָה יָכֹל לְסַבֵּל אֶת
רַמְאוֹתוֹ שֶׁל לְבָן. הוּא טָעַן נֶגֶד לְבָן:

”הֲלֹא בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי” (פְּסוּק כח)

”וַיַּעַשׂ בֵּן יַעֲקֹב וַיְמַלֵּא שִׁבְעַ זֹאת...” (פְּסוּק כח)

יַעֲקֹב שָׂמַח עִם לֶאֱה שִׁבְעָה יָמִים, וְרַק אַחַר כֵּן נָשָׂא גַם
אֶת רַחֵל לְאִשָּׁה.

”וַיָּבֹאוּ גַם אֵל רַחֵל וַיֶּאֱהָב גַם אֶת רַחֵל מִלֶּאֱה” (פְּסוּק ל)
אָמְנָם מֵאֲז שֶׁנָּשָׂא יַעֲקֹב אֶת לֶאֱה לְאִשָּׁה אָהָב גַם אוֹתָהּ,
אָבֵל אֶת רַחֵל אָהָב יוֹתֵר.

”וַיַּעֲבֵד עִמוֹ עוֹד שִׁבְעַ שָׁנִים אַחֲרֹת”

יַעֲקֹב עָבַד שִׁבְעַ שָׁנִים נוֹסְפוֹת בְּגִלְל רַמְאוֹתוֹ שֶׁל לְבָן.
בְּאוֹתֵן שָׁנִים עָבַד יַעֲקֹב בְּחִרְיָצוֹת וּבִיָּשָׁר כְּמוֹ בְּשִׁבְעַ
הַשָּׁנִים הָרֵאשׁוֹנוֹת.

וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבָרְכָה:

”מָה רֵאשׁוֹנוֹת בְּאִמּוֹנָה אֶף הָאַחֲרוֹנוֹת בְּאִמּוֹנָה”.

📖 ”בְּאִמּוֹנָה” - בְּנִאֲמָנוֹת, בְּאִמַּת וּבִי שׁוֹר.

הַלְדַת בְּנֵי לֵאָה

(פסוקים לא-לה)

”וַיֵּרָא ה' בִּי שְׁנוּאָה לֵאָה” (פסוק לא)

בפסוק הקודם למדנו שיעקב אהב את לאה, אם כן כיצד נאמר כאן שלאה היתה שנואה?

אמנם יעקב אהב גם את לאה, אבל לאה הרגישה שהיא שנואה מפני שיעקב אהב יותר את רחל.

”וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ...”

ה' הוא טוב ורחום, וכאשר ראה שלאה בצער רחם עליה ונתן לה הריון.

הַלְדַת רְאוּבֵן

”וַתֵּהֵר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן

כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעֵנָי” (פסוק לב)

📖 "ראובן" - מלשון ראה. "בענני" - בצערי.

מי ראה? ומה ראה?

ה' רָאָה בְּעֵינָיָהּ וּבְצַרְתָּהּ שֶׁל לָאָה, שֶׁהִיְתָה פְּחוּת אֲהוּבָה.

לְלֹאָה הִיְתָה אֲמוּנָה גְּדוּלָה בַּה'. הִיא יָדְעָה שֶׁכָּל מָה שֶׁקּוֹרָה לָהּ הוּא מֵאֵת ה', עַל כֵּן קָרָאָה לְבָנָה רְאוּבֵן, עַל שֵׁם שֶׁה' עֲזָר לָהּ וּרְאָה בְּצַרְתָּהּ. בְּשֵׁם זֶה הִתְפַּוְּנָה לָאָה לְזָכֹר אֶת כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה ה' עִמָּהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ וּלְהוֹדוֹת לוֹ עֲלֵיהֶן.

לָאָה רְצָתָה לְגַדֵּל אֶת רְאוּבֵן וּלְלַמְדוֹ יְרֵאת ה' וּמַעֲשֵׂים טוֹבִים.

הִיא גַם יָדְעָה בְרוּחַ הַקִּדְּשׁ שֶׁבֵּן זֶה וּשְׂאֵר הַבָּנִים שֶׁיִּוָּלְדוּ מִמֶּנָּה יִהְיוּ שְׂנִים עֲשָׂר הַשְּׂבָטִים שֶׁמֵּהֶם יִבְנֶה הַגּוֹי הַגְּדוֹל שֶׁה' הִבְטִיחַ לְהַקִּים מֵאֲבָרְהָם.

”כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי”

לָאָה שִׁמְחָה כִּי יָדְעָה שֶׁעַכְשָׁיו יַעֲקֹב יֵאָהֵב אוֹתָהּ יוֹתֵר וַיְהִיָּה אֶתָּה יוֹתֵר, שֶׁהָרִי גַם הוּא רָצָה מְאֹד בְּהוֹלֵדֶת הַבָּנִים.

לָאָה רְצָתָה מְאֹד לְהִיּוֹת עִם יַעֲקֹב שֶׁהִיָּה אִישׁ צַדִּיק וְקָדוֹשׁ.

הַלְדַת שְׁמֵעוֹן

”וַתִּהְיֶה עוֹד וַתִּלְדַּבֵּר בֵּן וַתֹּאמֶר

כִּי שָׁמַע ה' כִּי שָׁנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֵּן לִי גַם אֵת זֶה

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֵעוֹן” (פְּסוּק לֵג)

📖 "שמעון" - מלשון שמע.

מִי שָׁמַע? וּמָה שָׁמַע?

ה' שָׁמַע אֵת כְּאָבָה שֶׁל לָאָה עַל כֵּן שָׁהִיא פְּחוּת אֲהוּבָה, וְהוּא רַחֵם עָלֶיהָ וְנָתַן לָהּ הַרְיוֹן נוֹסֵף.

הַלְדַת לֹוִי

”וַתִּהְיֶה עוֹד וַתִּלְדַּבֵּר בֵּן וַתֹּאמֶר

עֲתָה הַפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי

כִּי יִלְדֹתַי לוֹ שְׁלִישָׁה בָנִים” (פְּסוּק לַד)

📖 "לוי" - מלשון ילוה, יהיה אתי. מי "ילווה"? - אישי יעקב.

לְלָאָה הָיְתָה שְׂמִיחָה גְדוֹלָה בְּלֵדָה זוֹ. הִיא שְׂמִיחָה שְׁנוּלֵד לָהּ בֵּן שְׁלִישִׁי וְשְׂמִיחָה שְׁיַעֲקֹב יוֹסִיף לְאָהֵב אוֹתָהּ

וּנְרָצָה לְהִיּוֹת אִתָּהּ יוֹתֵר. הִיא הֶעֱרִיכָה מְאֹד אֶת יַעֲקֹב
וְנִרְצָתָה מְאֹד לְהִיּוֹת בְּמַחְצָתוֹ.

בְּנוֹסֶף לְכֵן, לֹא־הָיָה גַם שְׂמִיחָה בְּלִדְתָּ בֶן זֶה, הַבֶּן הַשְּׁלִישִׁי,
מִפְּנֵי שֶׁיָּדְעָה שֶׁקְּבֵלָה אֶת חֶלְקָהּ בְּמַנִּין שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהָרִי יָדְעָה שֶׁיְהִיּוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׂבָטִים, וְחִשְׁבָה שֶׁלְּכֹל
אֶחָת מֵאֲרָבַעַת הָאֲמָהוֹת יְהִיּוּ שְׁלוֹשָׁה בָּנִים.

“עַל בֶּן קָרָא שְׁמוֹ לִוִּי”

בְּנִגּוּד לְבָנִים הַקּוֹדְמִים, שֶׁאֵת שְׂמוֹתֵיהֶם קָבְעָה לֹא־הָיָה,
אֶת שְׁמוֹ שָׁל לִוִּי קָבַע יַעֲקֹב. לִיעֲקֹב הִיָּתָה שְׂמִיחָה
מִיַּחְדָּת עִם הַלְּדָת בְּנוֹ לִוִּי.

הַלְּדָת יְהוּדָה

“וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדָה אֶת ה'”

עַל בֶּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה...” (פְּסוּק לַה)

📖 "יהודה" - מלשון להודות.

כְּשֶׁנּוֹלַד הַבֶּן הַרְבִּיעִי הוּדְתָה לֹא־הָיָה לַה' יוֹתֵר מִכֹּל שְׂאָר
הַפַּעְמִים.

לָאָה יָדָעָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁיִּנָּלְדוּ לִיעֶקֶב שְׁנַיִם עָשָׂר
שְׁבָטִים.

לְפִי הַחֲשָׁבוֹן, כָּל אַחַת מֵאַרְבַּע הַנָּשִׁים הָיְתָה צְרִיכָה
לְלֶדֶת שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים. כֹּאֲשֶׁר נוֹלַד לְלָאָה בֶּן רְבִיעֵי הַיָּא
הוֹדְתָה לָהּ בְּאוֹפֵן מְיֻחָד כִּי קִבְּלָה יוֹתֵר מִהַמְּגִיעַ לָהּ.

בְּאוּרֵי מַלִּים

הַבָּה - תַּן

לַעֲשֵׂר - לְתֵת אֶחָד מִכָּל עֶשֶׂר

מִלֵּאוּ יָמֵי - הַשְּׁלֵם הַזְּמַן

רוֹבְצִים - שׁוֹכְבִים

עִקְרָה - אִשָּׁה שֶׁלֹּא אֵינֶנּוּ יוֹלְדָת

וַיִּגַּל - גִּלְגַּל

עֵנָי - צַעֲרִי

הַכִּי - הָאֵם בְּגִלְגַּל

אִישִׁי - בַּעֲלִי

מִשְׁכָּרְת - כֶּסֶף תְּמוּרַת עֲבוֹדָה

וַתַּעֲמִד מְלֻדָּת - הַפְּסִיקָה לְלֶדֶת

עֵינַיִם רְכוּת - עֵינַיִם עֲדִינּוֹת

מקורות לפרק כט

פסוק א: דברי ה' חיזקו את יעקב - רש"י.

דברי ה' שמחו את יעקב - רד"ק: "כיון שהבטיחו האל והראהו המראה הגדול הזה, שמח ונשא רגליו והלך שמח וטוב לב, כי מתחילה היה הולך בריפיון רגליים כאדם הבורח מבית אביו עצב".

פסוק ב: סתימת הרועים את הבאר כדי למנוע מים מאחרים - רשב"ם (בפסוק ח): "והאבן גדולה על פי הבאר - ...שלא ישאבו ממנה שאר בני אדם".

פסוק ד: אהבת יעקב לבריות - נצי"ב: "לימד לשונו לדבר לשון אהבה ורעות, על כן קרא לרועים שלא הכירם מעולם - 'אחי'".

פסוקים ה-ז: אדישותם של הרועים - על פי בראשית רבה (ע, ח): "ואין פוטטין את בעי, והנה רחל בתו...". ופירש בעל עץ יוסף שם: "אם דברן אתה... ובה תמלא חפצך בדיבור..." (כלומר כך אמרו הרועים ליעקב: אם דברן אתה, דבר עם רחל ולא אתנו).

פסוק י: מאמצו של יעקב בגלילת האבן - רלב"ג: "שראוי לאדם שיהיה מתעורר בכל עוז לעזור לקרוביו". וכן משמע מדברי בעל צרור המור: "...שיכניס עצמו בסכנה לעשות מה שאין בחוק לעשות... הכניס עצמו בסכנה עצומה ובגדולות נוראות".

גלילת האבן בגלל רצונו העז של יעקב לעזור לזולת - רלב"ג הנ"ל.

ה' נתן ליעקב כח לגלול את האבן - רד"ק: "והיה לו זה מברכת האל, שנתן בו כח יתירה".

פסוק יא: הנשיקה והבכי בפגישת רחל בגלל שהיתה קרובתו - בראשית רבה (ע, יב): "כל נשיקה לתפלות בר מן תלת (חוץ משלוש), רבי תנחומא אמר: אף נשיקה של קריבות, שנאמר 'וישק יעקב לרחל', שהיתה קרובתו". והוסיף הנצי"ב: "וגם בבכיה זו הראה לדעת שלא היתה בנשיקה זו פריצות ומחשבת אהבת אישות, כי אם אהבת קרובות אשר אם גם בחוץ ישק לה לא יבוזו לו". ובנוגע לבכי כתב הרלב"ג: "ויבך - כמשפט הקרובים".

פסוק יג: לבן רץ גם כדי לקבל כסף - רש"י.

יעקב עבד כבר בתחילת בואו לבית לבן - אור החיים: "ותמצא כי מיום שנכנס אל - העבידו".

פסוק יז: עיני לאה עדינות ורגישות - על פי רמב"ן: "ואולי כי עיני לאה רכות, היה השמש מזיק לה".

עיני לאה רכות בגלל הבכי - רש"י.

פסוק יח: אהבת יעקב לרחל - אור החיים: "פירוש, לא לצד יופיה, אלא לצד מה שרחל בת זוגו".

פסוק כא: כוונת יעקב במילים "ואבואה אליה" להוליד ילדים - רש"י: "והלא קל שבקלים אינו אומר כך? אלא להוליד תולדות אמר כך".

פסוק כג: **לבן הביא את לאה ליעקב בעל כרחה - אור החיים:** "אולי שלא רצתה לרמות יעקב ולקחת בעל כרחה".

מסירת הסימנים ללאה - רש"י (בפסוק כה).

השכר הגדול שקיבלה רחל על מסירת הסימנים: מדרש איכה רבה (פתיחתא כד): "באותה שעה (בעת חורבן בית המקדש) קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: רבוננו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה, ועבד בשבילי לאבא שבע שנים... ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה... וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה... ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי... ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודה זרה שאין בה ממש והגלית בני... מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר: בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הדא הוא דכתיב 'קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה... ושבו בנים לגבולם'".

פסוק כח: **יעקב שמח עם לאה בשבעת ימי המשתה - על פי רש"י (בפסוק כז):** "שבע זאת - והן שבעת ימי המשתה".

פסוק ל: **אהבת יעקב ללאה - רד"ק:** "להודיע כי גם לאה אהב אף על פי שלא בחר בה מתחילה לאשה, כיון שנשאת לו... אהבה כמו אדם אוהב אשתו, אבל יותר אהב רחל".

העבודה במסירות גם בשבע השנים השניים - רש"י על פי חז"ל.

פסוק לא: "שנואה לאה" - אהובה פחות - רד"ק: "לא היה יעקב שונא אותה, אבל (אלא) היה אוהב אותה, אלא לפי שהיה אוהב את רחל יותר, קרא ללאה שנואה, כלומר כנגד אהבתה של רחל היתה שנואה. ולפי שהיתה עלובה בעיניה, שלא היתה אהובה כאחותה, ראה ה' בעיניה".

חמלת ה' על המסכנים - רלב"ג: "לפרסם השגחת ה' יתברך (על) שפלים, ושהוא רואה דמעת העשוקים".

פסוק לב: יראת ה' של לאה - רלב"ג: "לפרסם מעלת האמהות הקדושות ואמונתם בשם יתברך, עד שכבר תראה שלאה ורחל יחסו כל מה שהיה להם מהבנים (מלידותיהם) להשגחה ולחנינה מהשם יתברך, עם שכבר גדלו בין אנשים בלתי מאמינים בה' יתעלה".

הודאתה של לאה לה' - בכור שור: "ולכן קראה שם שני בניה (ראובן ושמעון) על ידי הודאתו של הקדוש ברוך הוא שראה ושמע בעניה, אף (כדי) לזכור את טובתו של הקדוש ברוך הוא ולהודות לו כל ימי חייה".

פסוק לד: נבואת האמהות - רש"י: "לפי שהאמהות נביאות היו, ויודעות שיי"ב שבטים יוצאים מיעקב, וארבע נשים ישא (כלומר לפי החשבון הפשוט לכל אשה צריכים להיות שלושה בנים), אמרה: מעתה אין לי פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בבנים".

יעקב קרא ללוי בשמו - רשב"ם: "יש לומר שיעקב קרא לו שם".

שמחתו המיוחדת של יעקב בלידת לוי - אברבנאל: "אבל לו, קרא שמו יעקב, כי הוא בשמחתו הסכים עמה שילוה אליה".

פרק ל

קִנְיַת רַחֵל בְּלֵאָה

הַוֹלָדֹת בְּנֵי בְּלָחָה וְזִלְפָּה

מַעֲשֵׂה הַיְּהוּדָאִים

וְהַוֹלָדֹת יִשְׁשָׁכָר, זְבוּלוֹן וְדִינָה

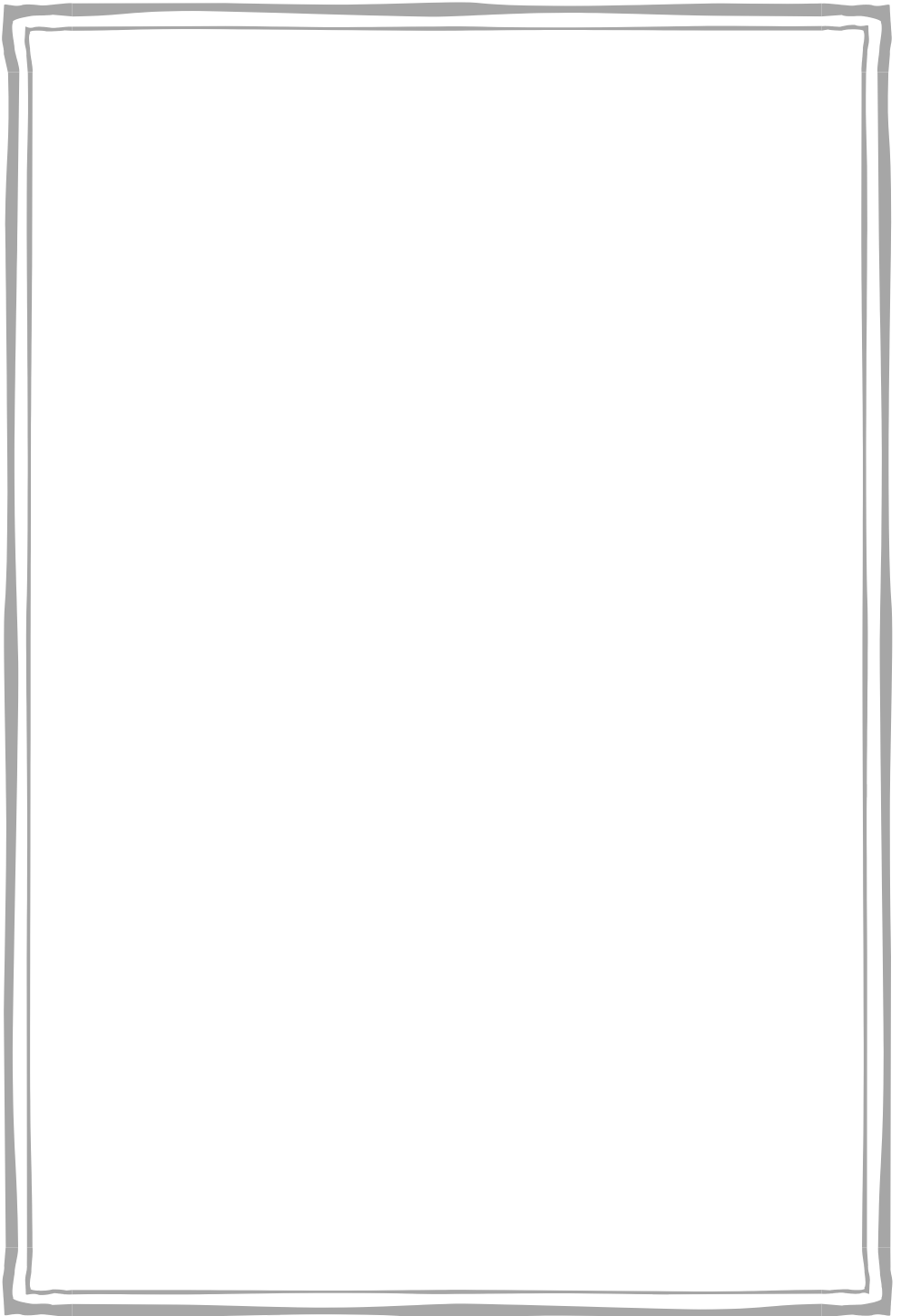

פְּקִידַת רַחֵל וְהַוֹלָדֹת יוֹסֵף

יַעֲקֹב מִקְּבֵל

אֶת שְׁכָרוֹ בְּחֶכְמָה

קִנְיַת רַחֵל בְּלֵאָה

(פְּסוּקִים א-ד)

”וַתֵּרֶא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב” (פְּסוּק א)

לְרַחֵל לֹא נוֹלְדוּ בָּנִים, וְעַל כֵּן הָיְתָה בְּצַעַר רַב בְּמִשְׁךָ יוֹתֵר מִשְׁנֵתִים.

”וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֶחָתָה”

הַקְּנָאָה שֶׁל רַחֵל לֹא הָיְתָה קְנָאָה רְעָה. הִיא לֹא קְנָאָה בְּכֶךָ שֶׁלְאֶחָתָה נוֹלְדוּ בָּנִים, אֲלָא הִצְטַעְרָה שֶׁלֹּא אֵין בָּנִים.

הִיא קְנָאָה בְּמַעֲשֵׂיהָ הַטּוֹבִים שֶׁל לֵאָה, בְּחִשְׁבָּה שֶׁהִיא נֹתֵן לְלֵאָה בָּנִים בְּגִלּוֹל שֶׁמַּעֲשֵׂיהָ טוֹבִים יוֹתֵר, וְכִינּוֹן שֶׁיִּדְעָה גַם הִיא בְּרוּחַ הַקִּדְּשׁ שֶׁיִּנְלְדוּ לְיַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים, הִיָּה צַעֲרָה גְדוֹל, מִכֵּךָ שֶׁהִיא לֹא זוֹכָה לְהִיּוֹת חֶלֶק מִהַקְּמַת הַמִּשְׁפָּחָה.

”וַתֹּאמֶר אֵל יַעֲקֹב הִבֵּה לִי בָּנִים” (פְּסוּק ב)

רַחֵל בִּקְשָׁה מֵיַעֲקֹב שֶׁיִּתְפַּלֵּל לָהּ שֶׁיִּתֵּן לָהּ בָּנִים.

מִדּוּעַ רַחֵל הָיְתָה צְרִיכָה לְבַקֵּשׁ מֵיַעֲקֹב שֶׁיִּתְפַּלֵּל, וְכִי עַד עַכְשָׁו לֹא הִתְפַּלֵּל עַל כֵּךָ?

רחל בקשה מיַעֲקֹב שִׁיתַּאמֵץ יוֹתֵר בְּתַפְלָתוֹ וְשִׁיתַּפְּלֵל
לָהּ בְּכָל כּוֹחוֹ.

“וְאִם אֵין מִתָּה אֲנֹכִי”

רחל כָּל כֶּךָ רָצְתָה בָּנִים, עַד שֶׁהִרְגִישָׁה כְּאִלוּ הִיא מִתָּה
מִפְּנֵי שָׂאִין לָהּ יְלָדִים.

“וַיַּחַר אֵף יַעֲקֹב בְּרַחֵל”

יַעֲקֹב אָהֵב מְאֹד אֶת רַחֵל, וְאֵף עַל פִּי כֵן הוּא כָּעַס עָלֶיהָ
כְּדֵי שְׂגֹם הִיא תִּתַּאמֵץ יוֹתֵר בְּתַפְלָהּ.

לְמִרוֹת כְּוֹנְתוֹ הַטּוֹבָה, לֹא הָיָה צְרִיךְ יַעֲקֹב לְכַעֵס עַל
רַחֵל בְּשַׁעַת צְעָרָהּ.

“אֲשֶׁר מָנַע מִמּוֹד פְּרִי בֶטֶן”

📖 "מנע" - ל' א נתן.

הַבָּנִים נִקְרְאוּם פְּרִי בֶטֶן. כְּשֵׁם שְׁעָקָר הַעֵץ הוּא הַפְּרוֹת,
כֶּךָ הַדְּבָר הַחָשׁוּב בְּיוֹתֵר לְאִשָּׁה הוּא הַבָּנִים.

“וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בְלֵהָהּ בֹּא אֵלַיָּהּ” (פסוק ג)

רַחֵל אָהֵבָה אֶת בְּלֵהָהּ וְנִתְּנָה לָהּ כְּבוֹד גָּדוֹל, עַד כְּדֵי כֶּךָ
שֶׁהִיְתָה מוּכְנָה שְׂגֹם בְּלֵהָהּ תַּהֲיֶיהָ הָאִשָּׁה שֶׁל יַעֲקֹב.

יחס זה, שנתנה רחל לשפחה, הייתה שונה מההתנהגות המזלזלת הרגילה אצל נשים כלפי שפחותיהן.

”ותלד על ברבי ואבנה גם אנכי ממנה”

פיצד התכונה רחל להבנות מבליה?

רחל התכונה שאת הבן שתלד בליה הן תגדלנה ביחד, וגם קוטה שבזכות הטובה שתעשה עם שפחה תפקד גם היא בבן.

”ותתן לו את בליה... ויבא אליה יעקב” (פסוק ד)

יעקב הסכים לקחת גם את בליה לאשה מפני שהיתה צדקת ויראת שמים. במעשה זה רצה יעקב לעשות נחת לרחל אשתו, בכך שהיא תבנה משפחה.

הלדת בני בליה וזלפה

(פסוקים ה-יג)

הלדת דן

”ותהר בליה ותלד ליעקב בן ותאמר רחל”

דַּנְנֵי אֱלֹקִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי" (פסוקים ה-ו)

📖 "דן" - מלשון לדון ולשפוט.

פרוש השם: ה' דן את מעשי ורצה שיש לי זכויות ולכן שמע לקול תפלתתי.

כיצד אמרה רחל על דן "ניתן לי בן", הרי הוא היה בנה של בלהה?

רחל אהבה את בלהה והרגישה שבנה של בלהה הוא גם בנה. היא שמחה מאד בבן זה, בידעה שיהיה לאחד משבטי ישראל.

הַלְדַת נַפְתָּלִי

"ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב

ותאמר רחל נפתולי אלקים נפתלתי עם אחתי

גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי" (פסוקים ז-ח)

📖 "נפתלי" - מלשון נפתולים, תחנונים. "עם אחותי" - יחד עם אחותי. "גם יכלתי" - הצלחתי.

פרוש השם: התחננתי הרבה לאלקים, שאלד כמו אחותי.

בזכות התפילות והתחנונים של רחל, ילדה בלהה שפחתה בן שני.

הלדת גד

”ותרא לאה כי עמדה מלדת” (פסוק ט)

📖 ”עמדה מלדת” - פסוקה מלדת.

לאה ראתה שאינה יולדת עוד והצטערה מאד.

”ותקח את זלפה שפחתה

ותתן אותה ליַעֲקֹב לְאִשָּׁה”

בדומה לרחל, גם לאה אהבה את שפחתה ונתנה לה כבוד גדול. ברוב אהבתה היתה מוכנה לתת אותה ליַעֲקֹב לְאִשָּׁה.

יעקב הסכים לקחת גם את זלפה לאשה מפני שגם היא היתה צדקת ויראת שמים. במעשה זה רצה יַעֲקֹב לעשות נחת ללאה אשתו ולעזר לה.

”ותלד זלפה שפחת לאה ליַעֲקֹב בן

ותאמר לאה בגד ותקרא את שמו גד” (פסוקים י-יא)

📖 ”גד” - מלשון מזל טו.

פרוש השם: בא מזל טוב.

לאה שמחה מאד בלידת גֵד כָּאלו הָיָה בְּנָהּ. היא יָדְעָה
שְׁגָם הוא יִהְיֶה לְשִׁבְט בְּיִשְׂרָאֵל.

הַלְדַת אֲשֵׁר

”וַתֵּלֶד זֶלְפָּה זֶלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שְׁנַי לְיַעֲקֹב

וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאֲשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת

וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֲשֵׁר” (פסוקים יב-יג)

📖 "אשר" - מלשון אֲשֵׁר וְשִׁמְחָה.

האם רק לאה שמחה בהלדת אשר?

לא. כל הנשים שמחו אתה, שבחו אותה והללוהּ על
שזכתה לבנים רבים.

מעשה הדודאים והלדת יששכר, זבולון ודינה

(פסוקים יד-כא)

"וילך ראובן בימי קציר חטים

וימצא דודאים בשדה" (פסוק יד)

📖 "דודאים" - צמח בר ריחני עם פרות.

ראובן הלך בתקופת הקציר בין השדות, שהיו מלאים בשבלי חטים בשלות. בלכתו מצא דודאים שצמחו בשדה.

מדוע התורה מציגת שהימים היו "ימי קציר חטים"?

התורה רוצה ללמדנו שראובן התנהג בישר ונזקק מן הגזל, לכן על אף שהיה ילד קטן (כבן 5) לא לקח חטים משדות אחרים אף שנפלו בצדי השדה. הוא גם נזקק שלא לקחת אפלו משדות של אנשי חרן הרשעים, אלא טרח לתפש צמחים של הפקר.

וכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה:

"להגיד שבחן של שבטים - שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגזל להביא חטים או שעורים".

📖 "לפשוט יד" - לשלוח יד כדי לקחת.

לא רק ראובן התנהג כך, כל בני יעקב היו ישרים וזהירים בגזל.

מי למד אותם להתנהג כך?

יעקב והאמהות חנכו את בניהם לירא את ה', להזהר מן החטא ולעשות מעשים טובים.

“ויבא אתם אל לאה אמו”

ראובן נתן פבוד גדול ללאה אמו. הוא לא טעם מן הדודאים אלא הביאם לאמו שתטעם מהם תחלה ותריח את ריחם הטוב.

וכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה:

“להודיעך עד היכן הייתה כבודך של אמו עלי, שלא טעמן עד שהביאם אל אמו”.

“ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנד”

רחל מאד רצתה לאכל מן הדודאים מפני שהם מועילים לאשה להפגס להריון.

“ותאמר לה המעט קחתך את אישי” (פסוק טו)

לאה ידעה שיַעֲקֹב נִמְצָא עִם רַחֵל יוֹתֵר מִמָּנָה. היא
אָהְבָה מְאֹד אֶת יַעֲקֹב וְרָצְתָה לְהִיּוֹת זְמַן רַב יוֹתֵר
בְּמַחְצָתוֹ.

לאה דִּבְרָה עִם רַחֵל מִתּוֹךְ כָּאֵב וְצֵעַר. היא אָמְרָה לָּהּ
שְׂרָאוּי הָיָה שֶׁתִּדְבֹר עִם יַעֲקֹב שִׁיהִיָּה אֲצֵלָהּ זְמַן רַב
יוֹתֵר.

”וְלָקַחַת גַּם אֶת הַדּוֹדָאִי בְּנִי...”

לאה טָעְנָה שֶׁהַעֲבֹדָה שִׁיַּעֲקֹב נִמְצָא יוֹתֵר בְּמַחְצָתָהּ שֶׁל
רַחֵל מְצַעֲרַת אוֹתָהּ צֵעַר רַב, וְאִין זֶה הֶגְיוֹן לְקַחַת מִמָּנָה
אֶת הַדּוֹדָאִים שֶׁמְשַׁמְּחִים אֶת לִבָּהּ הָעֶצוּב.

”וַיִּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרֵב...” (פְּסוּק 17)

יַעֲקֹב חָזַר לְבֵיתוֹ בְּשַׁעַת עָרֵב, כִּי בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם עָבַד
בְּמַסִּירוֹת וּבְחֲרִיצוֹת בַּשָּׂדֶה.

”וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶל לֵאָה וַתַּהַר

וַתֵּלֵד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי” (פְּסוּק 18)

ה' שָׁמַע אֶת תְּפִלוֹתֶיהָ שֶׁל לֵאָה וְנָתַן לָּהּ בֶּן נוֹסֵף.

״וְהִנָּמַר לְאֵה

נָתַן אֱלֹקִים שְׂכָרֵי אֲשֶׁר נָתַתִּי שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי

וְהִתְקַרָּא שְׁמוֹ יִשְׁשֹׁכָר״ (פְּסוּק יח)

📖 "יששכר" - מלשון שכר.

מי נתן שכר, ולמי נתן השכר?

ה' נתן שכר ללאה.

על מה נתן ה' ללאה שכר טוב?

ה' נתן ללאה שכר על המעשה הגדול שעשתה. היא התנהגה באהבה ובכבוד כלפי שפחתה ונתנה אותה ליעקב לאשה.

לאה זכרה תמיד את ה' והודתה לו על כל טובותיו.

אמנם לאה שמחה כשנולדו בני זלפה, אבל שמחתה הייתה גדולה בהרבה כשנולד לה בן משלה.

הַלְדַּת זְבוּלוֹן

״וְהִתְהַר עוֹד לְאֵה וְהִלְדָּה בֵּן שְׁשִׁי לְיַעֲקֹב״

וְתֹאמַר לְאֵה זְבַדְנִי אֱלֹקִים אֲתִי

זְבַד טוֹב" (פסוקים יט-כ)

📖 "זְבַד" - חֶלֶק. "זְבַדְנִי... זְבַד טוֹב" - נָתַן לִי חֶלֶק טוֹב.

לְאֵה שְׂמֵחָה עַל הַזְכוּת הַגְּדוּלָה שֶׁנִּפְלְאָה בְּחֶלְקָהּ, לְלֶדֶת מַחְצִית מְשֻׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל.

"הַפְּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי"

📖 "יִזְבְּלֵנִי" - מְלֻשׁוֹן זְבוּל, בֵּית - מְגוּרָיו יְהִי אֲתִי.

כְּלוּמַר הַפְּעַם יִשִּׁים יַעֲקֹב בֵּיתוֹ אֶצְלִי וַיִּגּוּר אֲתִי. וּמִפְּאֵן הַשֵּׁם זְבוּלוֹן - מְלֻשׁוֹן זְבוּל - בֵּית.

שְׂמֵחָתָהּ שֶׁל לְאֵה הִיְתָה גְּדוּלָה, כִּי הִבִּינָה שְׂמֵעָתָה יַעֲקֹב יִגּוּר בְּמַחְצָתָהּ יוֹתֵר.

"וְאַחַר יִלְדָה בֵּת וְתִקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה" (פסוק כא)

מִדּוּעַ קָרְאָה לְאֵה לְבַתָּהּ "דִּינָה"? מַה מְרַמֵּז שֵׁם זֶה?

חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָה לְמַדּוּנָהּ שֶׁלְאֵה קָרְאָה לְבַתָּהּ דִּינָה מְלֻשׁוֹן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, דִּין וְחֶשְׁבוֹן אוֹתוֹ עֲשֵׂתָהּ לְאֵה בְּלִבָּהּ כְּאִשֶּׁר הִיְתָה בְּהַרְרִיוֹן:

לאה ידעה ברוח הקדש שעתידים להיות לייעקב שנים
עשר בנים בלבד. היא ילדה ששה, זלפה שנים, בלהה
שנים, ובסך הכל נולדו עשרה בנים.

כמה בנים נותרו לייעקב כדי להשלים את מספר
השכטים העתידים לצאת ממנו?

נותרו שנים כדי להשלים את מנין שנים עשר השכטים.
כלומר אם לאה תלד פעת בן נוסף, ישאר לרחל ללדת
רק בן אחד, ואז יגרמו לרחל צער ובושה.

מדוע?

מפני שלכל אחת מן השפחות יהיו שני בנים, ולרחל
יהיה רק בן אחד.

מכח אהבתה הגדולה של לאה לרחל אחותה, וכדי
שרחל לא תצטער שלה פחות בנים מן השפחות,
התפללה לאה שהעובר שבבטנה יהיה בת, וכך תוכל
רחל אחותה ללדת בן נוסף.

במעשה מפלא זה ותרה לאה על בן נוסף שלה, על אף
שידעה שכל אחד מן הבנים עתיד להיות שכט
בישראל, כדי שאחותה רחל תזכה בעוד בן.

פְּקִידַת רַחֵל וְהַלְדַת יוֹסֵף

(פְּסוּקִים כב-כד)

הַלְדַת יוֹסֵף

”וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי אֱלֹקִים

וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ” (פְּסוּק כב)

ה' זָכַר אֶת רַחֵל וְאֶת מַעֲשֵׂיהָ הַטּוֹבִים וְשָׁמַע לְתַפְלוּתָהּ. בְּמִיָּחָד זָכַר ה' אֶת מַעֲשֵׂה הַחֶסֶד הַמְּפֹלָא שֶׁעָשְׂתָה כְּשֶׁמָסְרָה אֶת הַסִּמָּנִים לְלֵאָה אַחֲוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ.

כְּשֶׁנּוּלַד יוֹסֵף שָׁמְחָה רַחֵל שְׂמִיחָה גְדוֹלָה. עָמָה שְׂמִחוֹ לֵאָה, יַעֲקֹב, זְלִפְהָ, בְּלֵהָ וּבְנֵיהֶם, שָׁגַם הֵם הַעֲתִירוֹ בְּתַפְלָה עֲבוּר רַחֵל.

”וַתֹּאמֶר אֶסְרֵף אֱלֹקִים אֶת חַרְפְּתִי” (פְּסוּק כג)

📖 "חַרְפְּתִי" - הַבוּשָׁה שְׁלִי.

רַחֵל הוֹדִתָּהּ לַה' עַל שֶׁסָּלַק מִמֶּנָּה אֶת הַבוּשָׁה הַגְּדוֹלָה בַּהּ הִיָּתָה נְתוּנָה לְפָנֵי הַלְדַת בֶּן זָה.

”וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף לְאֹמֶר

יוסף ה' לי בן אחר" (פסוק כד)

📖 "יוסף" - מלשון להוסיף.

רחל התפללה לה' שיתן לה בן נוסף. יוסף הנה הבן
האחרון שנולד בתוך.

יעקב מקבל את שכרו בחכמה

(פסוקים כה-מג)

"ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף

ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלה

אל מקומי ולא רצי" (פסוק כה)

לאחר שנולד יוסף בקש יעקב מלבן לתת לו לשוב
לארצו. הוא קנה שלבן לא ירצה יותר לעכבו.

"ויאמר אליו לבן

אם נא מצאתי חן בעיניך

נחשתי ויברכני ה' בגללך" (פסוק כז)

📖 "נחשתי" - עשיתי קסמים.

לָבֶן רָצָה שְׁיַעֲקֹב יִשְׂאָר אֹתוֹ, כִּינֵן שְׁהִבִּין שְׁכָל הַבְּרָכָה
שְׁהִיְתָה לוֹ בְּאֵה בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב.

במה בִּרְךְ ה' אֶת לָבֶן?

ה' בִּרְךְ אֶת לָבֶן בְּצֵאֵן רַב, בְּבָאֵרוֹת מְלֵאוֹת מַיִם וְאֶפְלוֹ
בְּבָנִים.

וְכַךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבְרָכָה:

"כָּל מְקוֹם שֶׁהֲצַדִּיקִים הוֹלְכִים – בְּרָכָה מְשִׁתְּלַחַת,
שֶׁנֶּאֱמַר: 'וַיְבָרַךְ ה' אֶתֶּךָ לְרַגְלֶיךָ'."

📖 "משתלחת" - מגיעה.

מנין לְמָדוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא הָיוּ לְלָבֶן בָּנִים לְפָנָי בֹּא יַעֲקֹב
לְבֵיתוֹ?

כְּשִׁיַעֲקֹב הִגִּיעַ לְחָרָן, רָחַל הִיְתָה רוֹעֵה אֶת הַצֹּאֵן,
וּמִסְתַּבֵּר שָׂאֵם הָיוּ לוֹ בָּנִים – הֵם הָיוּ רוֹעִים אֶת הַצֹּאֵן.

"וַיֹּאמֶר נִקְבָה נִקְבָה שְׁכַרְךָ עָלַי וְאַתְנָה" (פסוק כח)

📖 "ניקבה" - אָמַר בְּדִיּוֹק.

לָבֶן בִּקֵּשׁ מִיַעֲקֹב לֹמַר לוֹ כִּמָּה שְׁכָר מְגִיעַ לוֹ.

"וַיֹּאמֶר אֵלָיו

אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ...” (פְּסוּק כט)

יַעֲקֹב הַזְכִּיר לְלִבָּן אֶת עֲבוּדָתוֹ בְּמַרְעָה הַצֵּאֵן.

בְּמִשְׁךְ אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנִים עָבַד יַעֲקֹב בְּמִסִּירוֹת רַבָּה וְשָׁמַר עַל הַצֵּאֵן בְּצוּרָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר. עֲבוּדָתוֹ הָיְתָה בְּיוֹם וּבְלַיְלָה, בַּחֹם וּבְקָר, וְהִכֵּל עָשָׂה בְּחִרְיָצוֹת רַבָּה וּבְנֶאֱמָנוֹת גְּדוּלָּה.

יַעֲקֹב רַחַם עַל הַכְּבָשִׁים וְהָעֵזִים וְדָאָג לָהֶם כְּאִלוֹ הָיוּ שָׁלוֹ.

”כִּי מַעֲט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרָץ לָרֹב...” (פְּסוּק ל)

בְּשָׁנוֹת עֲבוּדָתוֹ הָיְתָה בְּרַכָּה רַבָּה וְהַצֵּאֵן הִתְרַבָּה מְאֹד.

כִּמָּה שָׂכָר הִגִּיעַ לְיַעֲקֹב עַל עֲבוּדָתוֹ זֶה ?

לִבָּן הָיָה צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְיַעֲקֹב הוֹן רַב עַל עֲבוּדָתוֹ - שָׂכָר עַל הַשָּׁנִים הַרְבּוֹת שֶׁעָבַד, עַל הַהִשְׁתַּדְּלוֹת הַגְּדוּלָּה וְעַל הַבְּרַכָּה הַגְּדוּלָּה שֶׁהָיְתָה בְּצֵאֵן.

”וַיִּמְתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנֹכִי לְבֵיתִי”

יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה אַחֲרָאִי לְפָרְנָס אֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ וְרָצָה לְקַבֵּל אֶת הַשָּׂכָר הַמִּגִּיעַ לוֹ.

האם לבן רצה לתת ליעקב את השכר המגיע לו?

לבן הרשע היה כפוי טובה, הוא רצה לתת ליעקב כמה שפחות.

”...ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה” (פסוק לא)

יעקב ידע שלבן לא יסכים לתת לו את השכר המגיע לו, ולכן לא בקש דבר.

”אם תעשה לי הדבר הזה

אשובה ארעה צאנך אשמר”

יעקב, בחכמתו הרבה, מצא דרך לקבל את שכרו בלי שלבן יתן לו משלו כלום.

מה היתה הצעתו של יעקב?

”אעבר בכל צאנך היום

הסר משם כל שה נקד וטלוא וכל שה חוס בכשבים

וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי” (פסוק לב)

📖 "וטלוא" - עם נקודות גדולות. "נקד" - עם נקודות קטנות.

יעקב הצייע שלבן יקח מעדרו את כל הכבשים והעזים שאינם לבנים, וישאיר לו למרעה רק את הלבנים החלקים.

לאחר שהצאן ימליטו, תיעשה חלוקה באפן הבא: יעקב יקבל את הולדות שאינם בצבע לבן חלק, ואלו לבן יקבל את הלבנים שיולדו.

האם לבן התנגד להצעה זו?

נאמר:

”וַיֹּאמֶר לְבָן הֲזֶה לִי כִּדְבַרְךָ” (פסוק לד)

📖 "לו" - הלואי.

לבן שמח מאד על הצעה זו מפני שיידע שכבשות לבנות יולדות בעקר טלאים לבנים.

לבן הרשע היה צריך להתבייש בהתנהגותו זו. במקום לתת ליעקב את השכר הרב שמגיע לו, הוא שמח בהצעתו של יעקב שהסכים לקבל פה מעט, ולא נתן דעתו לעבודה שהוא פוגע בפרנסת בנותיו ונכדיו.

לבן הזדרז להסיר את כל הכבשים הנקדים והחומים מהעדרים שלו.

מה השאיר לָבָן ליעקב?

נאמר:

"...ויעקב רעה את צאן לָבָן הנותרת" (פסוק לו)

לָבָן הרשע השאיר ליעקב את הפכשים הלְבָנִים.

חכמינו זכרונם לברכה אמרו שלָבָן השאיר ליעקב רק את הפכשים החולים, מבין הפכשים הלְבָנִים.

האם יעקב נתן לָבָן לרמותו אחרי שעבד אצלו שנים כה רבות?

יעקב היה חכם ומצא דרך מיחדת לקבל את המגיע לו.

"ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמון

ויפצל בהן פצלות לבנות...

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים

אשר תבאן הצאן לשתות לנכח הצאן

ויחמנה בבאן לשתות" (פסוקים לו-לח)

📖 "לבנה" - סו עץ. "לח" - רט' ב. "לזו", "ערמון" - סו גים של

עצי אגוז. "ויפצל" - קלף. "ויחמנה" - התחממו.

יַעֲקֹב קִלַּף מִקְלוֹת בְּצוּרָה שֶׁל נְקוּדִים וּטְלוּאִים
וְהַעֲמִידֵם לְיַד בְּרֻכּוֹת הַמַּיִם.

כְּאֲשֶׁר בָּאוּ הַצֵּאֵן לְשִׁתּוֹת הֵן הִסְתַּכְּלוּ וְהִתְבוֹנְנוּ זְמַן
מִמֶּשֶׁךְ בַּמִּקְלוֹת הַמְּפֻצָּלִים, וּבְעַקְבוֹת זֹאת הִמְלִיטוּ
הַרְבֵּה טְלוּאִים נְקוּדִים, עֲקוּדִים, טְלוּאִים וְחוּמִים.

לְבֶן הַרְשָׁע קָנָא מְאֹד בְּיַעֲקֹב, וְרָצָה לְקַחַת מִיַּעֲקֹב אֶת
הַנְּלוּדוֹת בְּטַעֲנָה שֶׁהוּא לֹא הִתְכַּוֵּן לְטְלוּאִים חוּמִים אוֹ
טְלוּאִים.

כִּן הִחְלִיף לְבֶן אֶת מִשְׁכַּבְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב עֲשֶׂר פְּעָמִים, כֹּל
פַּעַם בְּתֵרוֹץ אַחַר, אוֹלָם ה' לֹא נָתַן לְלֶבֶן לְהַצְלִיחַ
בְּרַמְאוֹתוֹ וַיַּעֲקֹב זָכָה לְשִׁפְעַת רַב.

כִּמָּה כְּבָשִׁים נוֹלְדוּ לְיַעֲקֹב?

לְיַעֲקֹב נוֹלְדוּ כְּבָשִׁים רַבִּים עַד שֶׁהָיוּ לוֹ עֲדָרִים גְּדוֹלִים
מְאֹד.

”וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד”

וַיְהִי לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׂפָחוֹת

וְעֹבְדִים וְגַמְלִים וְחֹמְרִים” (פְּסוּקֵי מִג)

מִהֵיכָן הָיוּ לְיַעֲקֹב כָּל אֱלֹהִים?

יעקב מכר כבשים רבים וקנה בהם עבדים ושפחות,
גמלים וחמורים, וגם אחרי שמכר מצאנו נשארו לו
עוד כבשים ועזים רבים.

בזכות חכמת המקלות ובזכות הברכה המיוחדת שנתן
ה' בצאן, זכה יעקב בשקר רב על עבודתו.

באורי מלים

📖 ויחמנה - התחממו

📖 נחשתי - עשיתי קסמים

📖 ויצג - העמיד, תקע באדמה

📖 נקבה - אמר במדיקו, פרש

📖 רהטים - ברכות מים

📖 ויפרץ - התרבה מאד

📖 ניכח - מול

📖 לרגלי - בגללי

📖 עקדים - שיש להם פס מסביב

📖 לוי - הלוואי

לכל רגל בקצה

📖 תיש - הזכר שבעזים

📖 וישת - שם

📖 לבנה - סוג עץ

📖 מקשרות - בריאות

📖 לוז, ערמון - סוגים של עצי אגוז

📖 נקד - עם נקדות קטנות

📖 ויפצל - קלף

📖 טלוא - עם נקדות גדולות

מקורות לפרק ל

פסוק א: קנאת רחל אינה שלילית - רד"ק: "קנאה בטוב, שראתה לאחותה שילדה ארבעה בנים ליעקב, והיא לא ילדה אפילו אחד".

קנאת רחל במעשיה הטובים של לאה - רש"י: "קנאה במעשיה הטובים, אמרה: אילולי שצדקה ממני, לא זכתה לבנים".

בקשת רחל מיעקב שיתפלל עליה שתלד - תרגום יונתן בן עוזיאל:
"ואמרת ליעקב צלי קדם ה' ויהב לי בנין" (אמרה רחל ליעקב: התפלל לפני ה' ויתן לי בנים!).

יעקב התפלל על רחל - רמב"ן: "כי יעקב אי אפשר (לא יתכן) שלא התפלל על אשתו האהובה כי עקרה היא".

כוונתה של רחל שיעקב יתאמץ בתפילה - רמב"ן שם: "ובאמת דעתה לאמר שיתפלל עליה, אבל (אלא) שיתפלל עליה עד שיתן (ה') לה בנים על כל פנים... וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב, וילבש שק ואפר, ויתפלל עד שיהיו לה בנים".

יעקב היה צריך להזהר שלא לצער את רחל בהיותה עקרה - בראשית רבה (עא, ז): "אמר לו הקדוש ברוך הוא: כך עונים את המעיקות?!".

פסוק ג: "ואבנה גם אנכי ממנה" - הילד שלה יחשב כשלי - בעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים" טז, ה): "ואמרה אבנה, רצונה לומר שהבנים שיהיה לה משפחתה יהיו לה לבנים שהיא תגדלם... וזה מנהג

העולם, שהאשה שאין לה בנים, כאשר תוליד אשה אחרת הנאהבת לה, יהיו בעיניה בני אהובתה כבניה והיא תגדלם... וכן נאמר ברחל כאשר אמרה אל יעקב - 'הנה אמתי בלהה בא אליה... ואבנה גם אנכי ממנה', אחר כך כאשר ילדה בלהה בן ליעקב אמרה רחל: 'ויתן לי בן', התייחסה הבן אליה כאילו ילדה אותו".

פסוק ו: השם דן - על שם שדן ה' מעשיה לטובה - רד"ק: "שמני בדיני עם אחותי, וראה כי גם אני ראויה לבנים כמוה".

פסוק ח: השם נפתלי - על שם תחנונים רבים - רש"י: "...לשון 'עקש ופתלתל', נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום, להיות שווה לאחותי... ואונקלוס תרגם לשון תפילה, 'נפתולי אלקים נפתלתי', בקשות החביבות לפניו, נתקבלתי ונעתרתי כאחותי...".

פסוק ט: אהבת לאה לשפחתה - ע"פ בעל הליקוטים המובאים בפס' ג.

פסוק יא: השם גד - מלשון מזל טוב - רש"י.

פסוק יג: ם אשר - מלשון שמחה - ספורנו: "זה הבן הוא נכלל באושר שלי".

פסוק יד: שבח השבטים שלא לקחו מן הגזל - מדרש רבה (עב, א).

ראובן כיבד את אמו - מדרש רבה (עב, א).

פסוק טו: יעקב קבע דירתו אצל רחל - רבנו אברהם בן הרמב"ם: "כי יעקב עליו השלום שם דירתו באהל רחל, כדי לפייס אותה על חסרון הבנים".

דבריה של לאה מתוך צער - צרור המור: "שאמרה לאחותה בלב נשבר ונדכה".

טענתה של לאה שרחל היתה צריכה להשתדל בשבילה - הכתב והקבלה: "ראתה רחל אמנו בלבה שמפני חטאתה נמנעה מלהוליד, כי אחרי רואה כי היתה לאה שנואה בעיני אשה, והוא אינו קובע דירתה אצל לאה רק אצלה, והיא לא השתדלה להביאו ולקרבו אל לאה, מה שהיה ראוי לאשה כמורה לעשות".

פסוק טז: עבודתו המסורה של יעקב - מלבי"ם: "מגיד צדקת יעקב שעבד באמונה ולא בא לביתו עד הערב".

פסוק כא: נבואתה של לאה ותפילתה למען רחל - רש"י: "דינה - פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה: אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה".

פסוק כב: ה' זכר לרחל את מסירת הסימנים - רש"י.

תפילת האמהות בשביל רחל - מדרש רבה (עב, ו): "אמר רבי חנינא: נתכנסו כל האמהות ואמרו: 'דיינו זכרים, תפקוד עוד זאת'. והיפה תואר כתב: "ולטעם מה התכנסו כולן, משום דתפילת רבים יותר נשמעת".

פסוק כה: יעקב מבקש לעזוב את לבן דווקא אחרי הולדת יוסף - רד"ק:
"כיון שילדה רחל שהיתה עקרה, אמר יעקב, אין לו טענה ללבן שיעכבני
עוד, כי כבר ילדו בנותיו ושפחותיו שנתן לי".

פסוק כז: רצונו של לבן שיעקב ישאר כדי שיתברך - רלב"ג: "והנה
חילה (התחנן) לבן פניו (של יעקב) שיעמוד (שישאר) עמו עוד, כי
ברכה ה' יתברך לרגלו (בזכותו)".

לבן התברך בבנים בזכות יעקב - רש"י: "...שעל ירך באה לי ברכה.
כשבאת לכאן לא היו לי בנים... ועכשיו היו לי בנים".

פסוק כט: עבודתו המסורה של יעקב בצאן - ספורנו: "לא תייחס
תוספת המקנה אל הנחש הנמשך אחר המזל, אבל (אלא) תייחס (את
התרבות הצאן) לשלמות עבודתי, שהיתה עם בקיאות והשתדלות רב
במלאכת מרעה הצאן... שהיו בו נשכרות וחולות, וחבשתי את הנשברת,
ורפאתי לחולה".

והנצי"ב כתב: "ואת אשר היה מקנך אתי - בשמירה יתירה יותר עוד
מעבד נאמן לאדונו, היה אוהב ומרחם את הצאן... מצד חסד ורחמים על
בעלי חיים, וזה גרם כי גדלו בטוב, ובוזה הראה יעקב מדת החסד
והרחמים למעלה מדרך אנושי, להיות משליך נפשו מנגד כל כך בשביל
טובת אדם ואמונה ובשביל צער בעלי חיים".

והמלבי"ם כתב: "שלא עבדתי עבודת שכיר הרגילה, רק (אלא) עבדתי
ביום ובלילה... כעבד העובד באמונה, עד שצאן אדוניו חשבים אצלו
כצאן שלו וחס עליהם כשלו".

ובעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים") כתב: "כי אני עבדתיך עבודה שלימה בכל מאמצי כוחי".

פסוק ל': השכר הגדול שהיה מגיע ליעקב תמורת עבודתו - מלבי"ם:
"כי אם תרצה לשלם לי שכר בעד העבודה, לא די בשתתן (שתתן לי) כפי שכר שכיר הרגיל, כי לי מגיע חוץ מן השכר מתנות גדולות בעד ארבעה דברים: בעד העבודה עצמה, שלא עבדתי עבודת שכיר הרגילה, רק (אלא) עבדתי ביום ובלילה. שהעובד העובד באמונה... וחס עליו כשלו.. על זה מגיע לו מתנות רבות ביחוד... שהעבד שעשה את אדוניו לעשיר גדול שבבואו לביתו היה אדוניו דל ורש, ועל ידי חריצותו ובקיאותו נתעשר בעושר גדול, הלא יחוייב שיתן לו בעבור זה מתנות גדולות ביחוד... ועל ידי צדקתו חל ברכת ה' על בית אדוניו... כי לי מגיע מתנות גדולות והון רב חוץ משכר שכיר הקצוב".

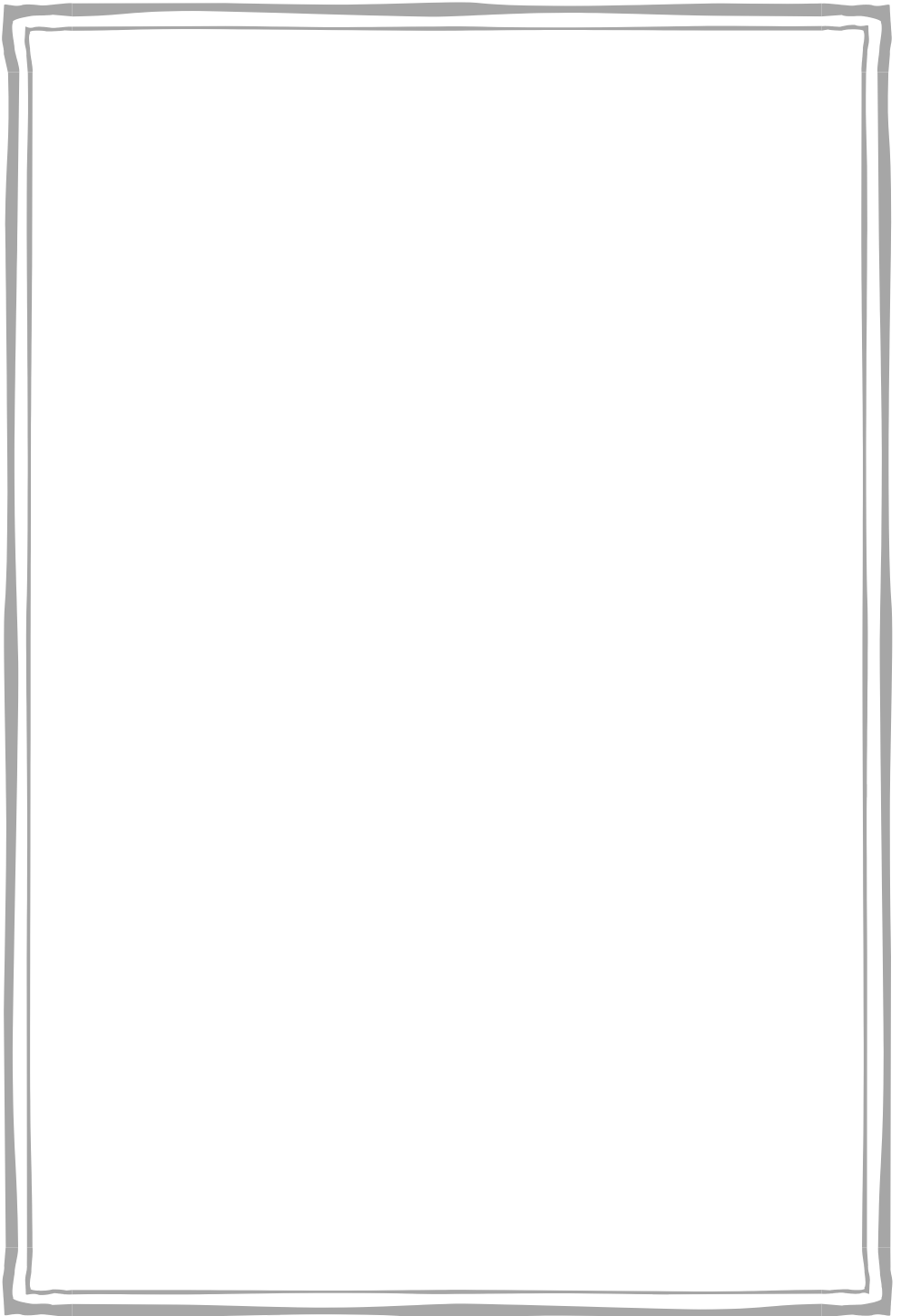
פסוק לא': יעקב לא רצה שכר מלבן כי ידע שהוא רמאי - נצי"ב:
שהשיב לו (יעקב ללבן): אם אהיה נצרך למתנת ירך, 'לא תתן לי מאומה', כי (לבן בודאי) ימצא תואנות להפטור (ימציא תירוצים למה הוא לא צריך לשלם ליעקב, למרות שהתחייב)".

פסוק לו': מאבקו של יעקב למען הצדק - רלב"ג: "כשיראה האדם יתעסק איש אחר לעשוק לו חוקו (שמישהו רוצה לגזול ממנו את המגיע לו), ראוי לו שישתדל שיגיע לו ממנו חוקו באיזה אופן שיהיה, בזולת עוול (בלא שיהיה זה בדרך עוול וגזל). ולזה תראה שכאשר ראה יעקב

שרצון לבן היה לשלחו ריקם מאתו, השתדל... שיגיע לו חוקו מלבן, במה שעשה המקלות”.

תחבולת יעקב היתה צודקת וישרה - ליקוט אנשי שם: “בענין המקלות, כל המפרשים יתפלאו על תחבולות יעקב בפיצול המקלות... והענין, דהנה המשורר הקדוש (דוד המלך) אמר: ‘עם נבר תתברר ועם עקש תתפלת’, ירצה (כלומר) כי באותו מדה שרצה ה’ לזכות את ישראל שנהיה הולכי תמים ופועלי הצדק ודוברים אמת בלבבם, עד שאסור לנו לגנוב דעת הבריות אפילו של עובדי עבודה זרה... כן באותו מדה מצוה עלינו להתנהג בכל מיני ערמה ומרמה נגד רשעים נחשים ערומים, חיתו טרף, אשר במחשך יערימו ויתנכלו עלינו... ולולא זה יהיה צדיק אובד בצדקו ורשע מאריך ברעתו... לכן בזאת יתהלל יעקב איש תם... וכן נהג עם לבן שבקש לעקור את הכל... והיה הדין עמו לעשות תחבולות, שלא יצא נקי כעני ודל עבור עמלו וטרחו”.

פסוק מג: יעקב קיבל עבדים ושפחות תמורת הצאן - רש”י: “ושפחות ועבדים - מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה”.

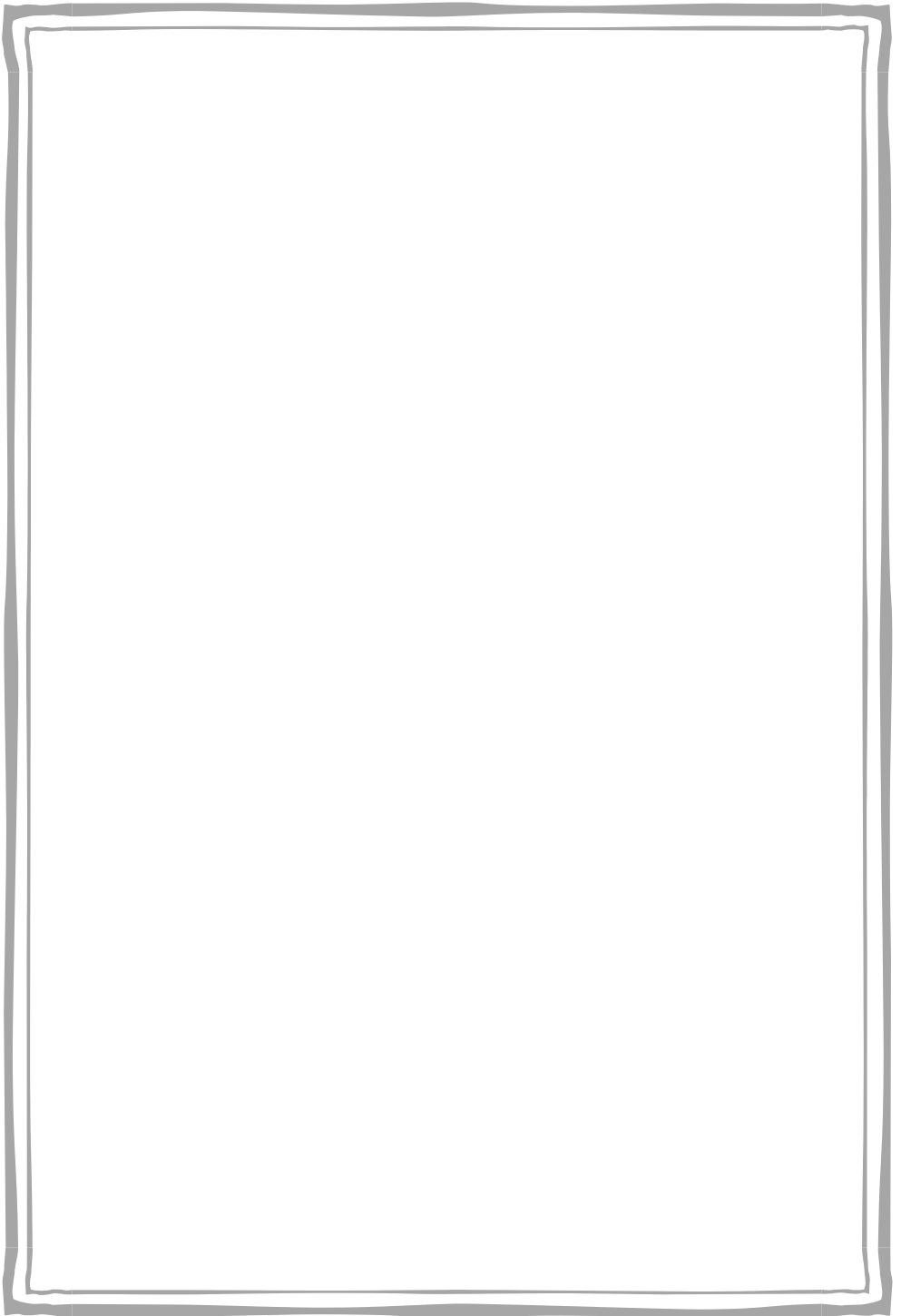

פרק לא

צווי ה' ליעקב

לשוב לארץ אבותיו

חזרת יעקב לארץ ישראל

צווי ה' ליעקב לשוב לארץ אבותיו

(פרק לא, פסוקים א-טז)

”וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבַר יְהוָה לְבֶן לָבָן לֵאמֹר

לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינוּ...” (פסוק א)

בְּנֵי לָבָן הִרְשָׁעִים קָנְאוּ בְיַעֲקֹב וְאָמְרוּ שֶׁהוּא לָקַח אֶת הַצֹּאן מֵאֲבֵיהֶם, וּבְגִלְלַל זֹאת נִהְיָה עָשִׂיר גָּדוֹל.

מה היו בְּנֵי לָבָן עוֹשִׂים אִם הָיוּ יוֹדְעִים לְהַפִּיר טוֹבָה?

הֵם הָיוּ מוֹדִים לְיַעֲקֹב וְעוֹשִׂים לוֹ כְּבוֹד גָּדוֹל עַל הַבְּרָכָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהִתְבָּרַךְ צֵאֲנָם בְּזִכְרוֹתוֹ וְעַל מֵאֲמָצְיוֹ הַגְּדוֹלִים בְּעִבּוֹדַת צֹאן אֲבֵיהֶם.

הֵם הָיוּ גַם מְפִירִים לוֹ טוֹבָה עַל אֲשֶׁר הֵם עֲצָמָם נוֹלְדוּ בְּזִכְרוֹתוֹ.

בְּנֵי לָבָן הָיוּ רָשָׁעִים וּכְפוּיֵי טוֹבָה, כְּמוֹ אֲבֵיהֶם, הֵם לֹא הִפְרִיּוּ טוֹבָה לְיַעֲקֹב וְלֹא הִדּוּ לוֹ. אֲדַרְבָּה הֵם קָנְאוּ בְיַעֲקֹב וְלֹא יָכְלוּ לְסַבֵּל שֶׁבָּאָה לוֹ טוֹבָה.

לָבָן שָׁמַע אֶת דְּבַר יְהוָה וּבִמְקוֹם לְגַעַר בָּהֶם עַל דְּבָרֵיהֶם הוּא כָּעַס עַל יַעֲקֹב.

בְּשָׁעָה זֹאת נִרְאָה ה' אֶל יַעֲקֹב כְּדֵי לְחַזְקוֹ שְׁלֵא יִפְחַד
מִלֶּבֶן וְאָמַר לוֹ:

”שׁוּב אֶל אָרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ

וְאֵהִיָּה עִמָּךְ” (פְּסוּק ג)

ה' צִוָּה אֶת יַעֲקֹב לָשׁוּב אֶל אָרֶץ אֲבוֹתָיו. שָׁם יִהְיֶה עִם
מִשְׁפַּחְתּוֹ חַיִּים שֶׁל תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וְשֶׁל עֲשִׂית חֶסֶד
לְבָרִיּוֹת, וְשָׁם יִהְיֶה ה' אִתּוֹ, יְבָרֵךְ אוֹתוֹ וְיִשְׁמֹר עָלָיו.

”וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב

וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדָה אֶל צִאֲנוֹ” (פְּסוּק ד)

יַעֲקֹב רָצָה שְׂרַחֵל וְלֵאָה יַעֲזֹבוּ אֶת בַּיִת אֲבִיהֶן בְּרִצּוֹן,
לְכֵן הוּא קָרָא לָהֶן לַשְּׂדָה כְּדֵי לְהַסְבִּיר לָהֶן מִדּוּעַ הוּא
רוֹצֵה לַעֲזֹב אֶת אֲבִיהֶן.

”וְאִתְּנָה יִדְעֶתָן כִּי בְּכָל כַּחַי עַבְדֵּתִי אֶת אֲבִיכֶן” (פְּסוּק ו)

יַעֲקֹב הִתְאַמֵּץ בְּעַבְדוּתוֹ עִם הַצִּאֲן, לֹא נָח וְלֹא הִתְבַּטַּל
לְרַגַע. הוּא רָצָה אֶת הַצִּאֲן כָּל הַיּוֹם, תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ
הַקּוֹפְפֶת.

”וְאֲבִיכֶן הִתַּל בִּי

והחליף את משפּרתי עֲשֶׂרֶת מוֹנִים" (פסוק ז)

לְבֶן הָיָה כְּפוּי טוֹבָה, וּבְמָקוֹם לְחֶשֶׁב אֵיךְ לְהוֹדוֹת
וּלְשַׁלֵּם לְיַעֲקֹב עַל עֲבוֹדָתוֹ, הוּא חֶשֶׁב אֵיךְ לְרַמּוֹת אוֹתוֹ
וּלְקַחַת מִמֶּנּוּ אֶת שְׂכָרוֹ.

הוּא הִבְטִיחַ לְשַׁלֵּם שְׂכָר מְסִיָּם וּלְאַחַר מִכֵּן חָזַר בּוֹ
וְהִצִּיעַ הַצָּעָה אַחֲרָת. כִּךְ שָׁנָה אֶת דְּבָרָיו שׁוֹב וְשׁוֹב עֲשֶׂר
פְּעָמִים.

"וַיַּצֵּל אֱלֹקִים אֶת מִקְנֵה אַבְיָכֶם וַיִּתֵּן לִי" (פסוק ט)

אֲמָנָם נוֹלְדוּ לִי טְלָאִים נְקוּדִים רַבִּים בְּזָכוֹת קְלוּף
הַמְּקֻלוֹת, אֲבָל ה' עָזַר לִי שִׁינְלֵד צֶאֱן רַב יוֹתֵר.

כְּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ רַחֵל וְלֵאָה אֶת דְּבָרֵי יַעֲקֹב, מִיַּד הַסְּכִימוֹ
אֹתוֹ, וְאָף אָמְרוּ לוֹ:

"הֲלֹא נִכְרִיּוֹת נִחַשְׁבָנוּ לוֹ בִּי מִכְרָנוּ" (פסוק טו)

📖 "נִכְרִיּוֹת" - זָרוֹת, ל' א מְכָרוֹת.

אֲפֹלוּ לְרַחֵל וְלֵאָה בְּנוֹתָיו הִתְנַהֵּג לְבֶן כְּאֵלוֹ הָיוּ בְּנוֹת
זָרוֹת שְׂאֵינָן מְכָרוֹת לוֹ, שִׁחֲרֵי הִתְנַהֵּג אֲלֵיהֶן כְּאֵלוֹ הֵן
חֲפָצִים וּמְכָר אוֹתָן בְּכֶסֶף.

למי מכר לבן את בנוֹתיו?

לִיעֶקֶב, כְּאֲשֶׁר דָּרַשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיעֲבֹד אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה
בְּשָׂבִיל בְּנוֹתָיו.

”...וַעֲתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֵלַיךָ עֲשֵׂה” (פְּסוּק 10)

רַחֵל וְלֵאָה הָיוּ צַדִּיקוֹת וַיְרְאוֹת שָׁמַיִם, וּמִיַּד הִסְכִּימוּ
לְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבַרֵי ה'.

חֲזֵרֵת יַעֲקֹב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

(פְּרָק לֹא, פְּסוּקִים יז-נד , פְּרָק לֵב, פְּסוּקִים א-ג)

יַעֲקֹב הִזְדַּרְזוּ לְקַיֵּם אֶת דְּבַרֵי ה', וְכֵן נֶאֱמַר:

”וַיָּקָם יַעֲקֹב

וַיֵּשֶׂא אֶת בָּנָיו וְאֵת נָשָׁיו עַל הַגְּמָלִים” (פְּסוּק יז)

איך הָיָה לָבֵן צָרִיךְ לְהִפָּרֵד מֵיעֶקֶב?

לָבֵן הָיָה צָרִיךְ לְהִפָּרֵד מֵיעֶקֶב, מִבְּנוֹתָיו וּמִנֹּכְדָיו
בְּאֶהָבָה וּבִידִידוּת. הוּא הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לִיעֶקֶב כְּבוֹד

גָדוֹל וְנָאֵף לָתֵת לוֹ מִתְנוּת יְקָרוֹת עַל כָּל הַשָּׁנִים שְׁעָבַד
אוֹתוֹ בְּמִסִּירוֹת וּבִנְאָמְנוֹת רַבָּה.

האם לְבֶן הַתְּכֻנָּה לַעֲשׂוֹת כֵּן לְבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ?

לְבֶן הַיָּהוּ אִישׁ אַכְזָר וְכַפּוּי טוֹבָה, הוּא הַתְּכֻנָּה לְגֹזֵל
מִיַּעֲקֹב אֶת נְשָׁיו וְאֶת כָּל רְכוּשׁוֹ.
לִיַּעֲקֹב לֹא הִיָּתָה בְּרָרָה אֶלָּא לְבָרָח.

”...וַתִּגְנֹב רַחֵל אֶת הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ” (פְּסוּק 21)

מדוע לְקַחַת רַחֵל אֶת הָאֱלִילִים שֶׁל אָבִיהָ?

רַחֵל אִמְנֵנוּ הִצְטַעְרָה עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל אָבִיהָ וְתָמִיד
צִפְתָּה שְׁיִפְסִיק לְחַטֹּא. הִיא לְקַחַת אֶת הַתְּרָפִים כְּדֵי
לְהַפְרִישׁוֹ מִעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים.

וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרָכָה:

”אָמְרָה בְּלִבָּהּ: אֲנִי אֵלֶךְ לִי וְאֲשָׂאִיר אֶת אָבִי
בְּקִלְקוּלוֹ?”

📖 "להפריש" - להרחיק.

”וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת לֵב לְבֶן הָאֲרָמִי

עַל בְּלֵי הַגֵּיד לוֹ כִּי בּוֹרַח הוּא” (פְּסוּק כ)

יַעֲקֹב תִּכְנֶנּוּ בְּחֻמְהָ רַבָּה אֶת הַבְּרִיחָה, עַד כְּדֵי כֶּן
שֶׁאֲפִלוּ לָבֶן הָעֶרְמוּמִי לֹא יֵדַע מִמֶּנָּה.

הַבְּרִיחָה הִיְתָה קָשָׁה כַּפְּלַיִם, כִּי יַעֲקֹב בָּרַח עִם
מִשְׁפַּחְתּוֹ, עֲבָדָיו הֶרְבִּים וְעִם כָּל רְכוּשׁוֹ.

”וַיֵּגַד לְלָבֶן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב” (פְּסוּק כב)

רק ביום השלישי נודע ללבן שיעקב ברח.

”וַיִּקַּח אֶת אָחִיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו...” (פְּסוּק כג)

האם לבן רדף אחרי יעקב כדי להפריד ממנו בבכרה
ולנשק את בנוותיו?

לבן הרשע רדף אחרי יעקב כדי להרוג אותו ואת כל
אשר לו.

וכך אנו אומרים בהגדה של פסח:

”אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי - גִּבַּשׁ לָבֶן לַעֲקֹר אֶת הַפֶּלֶל”.

📖 "לעקר" - להרוג.

”וַיָּבֵא אֱלֹקִים אֶל לָבֶן בְּחֵלוֹם הַלַּיְלָה

וַיֹּאמֶר לוֹ” (פְּסוּק כד)

אֶהְבֶּה גְדוֹלָה אֶהֱבֵה ה' אֶת יַעֲקֹב וְלֹכֵן הִתְגַּלָּה אֵל לְבֶן
וְהִזְהִירוּ שְׁלֵא יִפְגַּע בְּיַעֲקֹב, זֹאת לְמַרְוֹת שְׁלֹבֵן הִיָּה
רָשָׁע וְלֹא הִיָּה רָאוּי שֶׁה' יִתְגַּלָּה אֵלָיו.

"הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן תִּדְבֹר עִם יַעֲקֹב מִטוֹב עַד רָע"

📖 "הַשְּׁמֵר" - הַזְהֵר.

מִדּוּעַ ה' הִזְהִיר אֶת לְבֶן שְׁלֵא יִדְבֹר עִם יַעֲקֹב אֶפְלוּ
דְּבָרִים טוֹבִים ?

ה' הִתְפַּנֵּן שְׁלֹבֵן לֹא יִדְבֹר עִם יַעֲקֹב "טוֹב", כְּלוֹמַר לֹא
יִשְׁכַּנֵּעַ אוֹתוֹ לְשׁוֹב לְחֶרֶן וְלֹא יִבְטִיחַ לוֹ שִׁיעֲשֶׂה לוֹ טוֹב
אִם יִשׁוֹב עִמוֹ.

ה' גַּם יָדַע שֶׁכָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁהִרְשָׁעִים מִבְּטִיחִים, יֵשׁ בָּהֶן
רָצָה.

לְבֶן הַשִּׁיג אֶת יַעֲקֹב וְדָבַר אֵלָיו כְּכַעֲס:

"לָמָּה נִחַבְּאֵת לְבָרַח וְהִתְגַּבְּבֵה אֶתִּי וְלֹא הִגַּדְתָּ לִּי

וְאֲשַׁלְּחֶךָ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתוֹךְ וּבְכִנּוּר" (פְּסוּק כ"ו)

הֵאֵם לְבֶן בְּאַמַּת רָצָה לְשַׁלַּח אֶת יַעֲקֹב בְּשִׁירָה וּנְגִינָה ?

לְבֶן הִיָּה עֲרֻמוּמִי וְשִׁקְרָן וְנִסָּה לְהַרְאוֹת אָדָם טוֹב וְיָשָׁר.

לְבֵן הַתְּלוּנָן עוֹד וְאָמַר:

”...לְמָה גִּנְבֶתְךָ אֶת אֱלֹהֵי” (פְּסוּק ל)

אֹי לָהֶם לְרָשָׁעִים שְׁעוֹבְדִים לְאֱלִילִים כְּאֵלֶּה שְׂאֵפֶשֶׁר
לְגִנְבֵי אוֹתָם וְאֵינָם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת דְּבָר, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר
בַּתְּהִלִּים: ”פֶּה לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ, עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ,
אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ” (קטו, ה-ו).

יַעֲקֹב יָדַע אֶת פְּוֹנְתּוֹ הָאֲמִתִּית שֶׁל לְבֵן וְעָנָה לוֹ רֵאשִׁית
עַל שְׂאֵלְתּוֹ הַרְאֵשׁוֹנָה, לְמָה בָּרַח:

”...כִּי יִרְאֵתִי כִּי אֲמַרְתִּי

פֶּן תִּגְזַל אֶת בְּנוֹתַי מֵעַמִּי” (פְּסוּק לא)

יַעֲקֹב פָּחַד שְׂאֵם לְבֵן יָדַע שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הוּא יִקַּח מִמֶּנּוּ
אֶת בְּנוֹתָיו.

עַל שְׂאֵלְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה, מִדּוּעַ גִּנְבֵת אֶת אֱלֹהֵיו, עָנָה יַעֲקֹב:

עַם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֵיךָ לֹא יִחְיֶה...” (פְּסוּק לב)

יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה בְּטוֹחַ שְׂאֵף אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וְעַבְדּוֹ
לֹא לָקַח אֶת הַתְּרָפִים, לְכֵן הוּא הִזְכִּיר עֲנֵשׁ חֲמוּר לְמִי
שֶׁלָּקַח.

”וַיַּחַר לְיַעֲקֹב וַיִּרֶב בְּלֶבֶן...” (פסוק לו)

יַעֲקֹב כָּעַס עַל שְׁלֶבֶן מְאֹשִׁים אוֹתוֹ בַּגְּנֻבָה. הָרִי עֶבֶד אֶת צֵאֲנוֹ בַּמֶּשֶׁךְ עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּמִסִּירוֹת רַבָּה וְלֹא לָקַח דְּבַר לְעֲצָמוֹ.

עַל אִף שֶׁיַּעֲקֹב כָּעַס עַל לֶבֶן, הוּא דִּבֶּר אֵלָיו בְּכַבּוֹד, לֹא בִזְהוּ וְלֹא קָלְלוֹ. יַחַד עִם זֹאת הוּא הוֹכִיחַ אֶת לֶבֶן עַל הַתְּנַהֲגוֹתָיו.

יַעֲקֹב דִּבֶּר עִם לֶבֶן בְּאַמֶּץ וּבְגִבוּרָה וְטָעַן כְּלַפְּיוֹ טְעֻנוֹת קְשׁוֹת בְּלִי לְפַחַד מִמֶּנּוּ כָּלֵל:

”זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עֹמֵד רִחְלִידָה וְעֵזִידָה לֹא שִׁבְלוֹ”

בַּמֶּשֶׁךְ עֲשָׂרִים שָׁנָה שֶׁהָיָה יַעֲקֹב עִם לֶבֶן, לֹא הִפִּילוֹ הַכִּבְשׁוֹת וְהַעֲזוֹת אֶת הָעוֹבֵר שֶׁבִּבְטָנָן.

כִּיצַד קָרָה דְּבַר זֶה?

יַעֲקֹב שָׁמַר עַל הַצֵּאֵן בְּאַהֲבָה וּבְרַחֲמָנוּת בְּצוּרָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר שְׂאֵפֶשֶׁר.

הוּא נִזְהָר שֶׁהַצֵּאֵן לֹא יִפְגַּע בְּזִמְנֵי הַמְרַעָה בְּשׁוּם צוּרָה שְׁהִיא, וְגַם דָּאָג שֶׁיֵּאֲכְלוּ מִסְפִּיק אֶכְלֵי.

כיצד נהגו רועי חרן כְּאִשׁוֹר הָיוּ רֹעֵבִים ?

הם היו שוחטים איל מן הצאן של בעליהם, ואוכלים אותו.

כיצד נהג יַעֲקֹב ?

נֶאֱמַר בַּפְּסוּק :

”וַאִילֵי צֹאנֶךָ לֹא אֲכַלְתִּי”

📖 "אילים" - כבשים זכרים.

איש תם ויָשָׁר הָיָה יַעֲקֹב וְאָף כְּאִשׁוֹר הִתְרַחַק מִבֵּיתוֹ לְרֵעוֹת אֶת הַצֹּאן, הוּא לֹא לָקַח אִילִים מִן הַצֹּאן שֶׁל לָבֵן, אֶפְלוּ פֶּעַם אַחַת.

”טִרְפָּה לֹא הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ...” (פְּסוּק לט)

צדיק וחסיד הָיָה יַעֲקֹב וְכֹאֲשֶׁר טִרְפוּ חֵיוֹת טֶרֶף אֶת הַצֹּאן הוּא שָׁלֵם לְלָבֵן עַל הַצֹּאן שֶׁנִּטְרַף.

האם יעקב הָיָה חַיֵּב לְשַׁלֵּם עַל הַצֹּאן שֶׁנִּטְרַף ?

הרועה לֹא צָרִיךְ לְהִלָּחֵם עִם חֵיוֹת טֶרֶף, הוּא נִחָשֵׁב אָנוּס בְּמִקְרָה כְּזֹה.

מסירותו של יעקב היתה מפלאה, הוא נלחם בכל כחו
נגד חיות הטרף כדי להציל את צאן לבן, ורק פאשר
לא הצליח להציל את הצאן משני החיות הוא שלם
ללבן על הטרפה.

“גנבתי יום וגנבתי לילה”

יעקב שלם על הצאן שנגנב ביום ועל הצאן שנגנב
בלילה.

האם יעקב נח בצל בימי הקיץ החמים ?

נאמר:

“הייתי ביום אכלני חרב” (פסוק מ)

📖 "ח'רב" - י'בש.

אף על פי שהשמש החזקה קפחה על ראשו הוא לא
הלך לנוח אלא המשיך לעבוד.

“וקרח בלילה”

פעמים רבות ישן יעקב עם הכבשים כדי לשמור עליהם
על אף הקור העז.

“ותדר שנתו מעיני”

מדוע נדרה שנתו של יעקב?

יעקב לא הצליח לישן ברחיפות מפני הקור ומפני שהשגיח על הצאן בלילות.

במשך כמה שנים התאמץ יעקב בעבודת הצאן?

נאמר:

”זה לי עשרים שנה בביתך עבדתיך

ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך

ושש שנים בצאנך” (פסוק מא)

תקופה ארצה מאד עבד יעקב את צאן לבן במסירות ובנאמנות בלא להתעייף!

על אף הקשיים הגדולים לא הפסיק יעקב את עבודתו. הוא התגבר יום יום על כל הקשיים, והשתדל בכל כחו לעבד במסירות במשך שנים רבות.

”לולי אלקי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי

כי עתה ריקם שלחתיני” (פסוק מב)

יעקב אמר לְלָבֵן שְׂאֵם ה' לֹא הָיָה עִוְזָר לוֹ, הָיָה לָבֵן
גֹזֵל מִמֶּנּוּ אֶת כָּל רְכוּשׁוֹ וְשׁוֹלְחוֹ לְאַרְצוֹ בְּלִי כְלוּם.

ה' נקרא "פֶּחֶד יִצְחָק" מִפְּנֵי שְׂיִצְחָק הָיָה יֵרָא מֵה'.

"אֶת עֵנְיִי וְאֶת יָגִיעַ כַּפֵּי רֵאָה רְאָה אֱלֹקִים וַיֹּכַח אִמְשׁ"

יעקב אמר שְׁה' רֵאָה אֶת צַעְרוֹ וְאֶת מַאֲמָצְיוֹ הַרְבִּים
בְּעִבּוֹדַת הַצֹּאן, לָבֵן הֹכִיחַ אֶת לָבֵן עַל פְּוֹנְתּוֹ הַרְעָה
לְפָגַע בּוֹ.

האם לָבֵן עָנָה לְיַעֲקֹב גַּם עֲכָשׁוּ בְכַעֲס וּבְרָגֶז, כְּמוֹ
בְּהִתְחַלָּה?

נְאֻמֶר:

"וַיַּעַן לָבֵן וַיֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנוֹתֵי וְהַבָּנִים בְּנֵי..."

וְלִבְנֹתֵי מָה אַעֲשֶׂה לָהֶם הַיּוֹם

אוּ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ" (פְּסוּק מֵג)

כַּעַת דִּבֶּר לָבֵן בְּהִכְנָעָה. הוּא אָמַר לְיַעֲקֹב שְׂאֵלוֹ בְּנוֹתָיו
וּנְכָדָיו, וְלֹא יַעֲשֶׂה לָהֶם שׁוּם רָעָה.

מִדּוּעַ שָׁנָה לָבֵן אֶת הַתְּנַהֲגוֹתָיו כְּלַפֵּי יַעֲקֹב וּמִשְׁפַּחְתּוֹ?

דְּבָרָיו הָאֲמִיץִים וְהַצּוֹדְקִים שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמָרוּ
בְּתַקִּיפוֹת, שֶׁנֹּו אֶת הַתְּנַהְגוֹתָיו שֶׁל לָבָן.

ה' גַּם עֶזֶר לְיַעֲקֹב וְהוֹצִיא מִלָּבָן אֶת כַּעֲסוֹ.

וּבְנוֹסָף, לָבָן גַּם רָאָה שֶׁה' שׁוֹמֵר עַל יַעֲקֹב, לָבָן שָׁנָה
אֶת הַתְּנַהְגוֹתָיו.

לָבָן הֵבִין שֶׁיַּעֲקֹב צוֹדֵק בְּכָל דְּרָכָיו. הוּא הִתְחַרַּט
מִפְּנֵיתוֹ לְהַרְגֵּו וּדְבַר דְּבָרֵי שְׁלוֹם.

הוּא אֶפְלוּ רָצָה לְכַרֵּת בְּרִית עִם יַעֲקֹב.

הָאֵם יַעֲקֹב הִסְפִּים לְכַרֵּת בְּרִית עִם לָבָן?

יַעֲקֹב אָהֵב אֶת הַשְּׁלוֹם וְלֹאֲחֵר שֶׁרָאָה שֶׁלָּבָן נִכְנַע וְחָזַר
בוֹ מִפְּנֵיתוֹ הִרְעָה, הִסְפִּים לְכַרֵּת עִמּוֹ בְּרִית.

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לֵקְטוּ אֲבָנִים" (פְּסוּק מו)

📖 "לֵקְטוּ" - אֶפְסוּ.

מִי נִקְרָאוּ אָחִיו שֶׁל יַעֲקֹב?

יַעֲקֹב כִּבְדָּ אֶת עַבְדָּיו וְקָרָא לָהֶם 'אֲחִים'. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים
שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא 'אֲחִים' לְקְרוֹבִים שֶׁל לָבָן.

יַעֲקֹב בִקֵּשׁ מֵאֲחֵיו לְלַקֹּט אֲבָנִים כְּדֵי שְׂיֻכַּל לְעֶרְךָ
עַל־יָהּ סֵעֵדָה וּלְאָכֹל עִם לָבֵן.

לָבֵן אָמַר לְיַעֲקֹב שְׂגַל הָאֲבָנִים יִהְיֶה עַד בֵּין שְׁנֵיהֶם
שְׂלֵא יַעֲשׂוּ רַע זֶה לְזֶה, וְהִמְשִׁיךְ וְאָמַר:

”אֱלֹקֵי אֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר

יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ...” (פְּסוּק נג)

לָבֵן הִרְשָׁע לֹא הִתְבַּיֵּשׁ לְהַזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ הַטָּמָא שֶׁל
אֱלִיל נַחֲוֹר עִם שֵׁם ה' הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא.

לְיַעֲקֹב הָיָה צַעַר גָּדוֹל מִדְּבָרָיו אֵלֹו שֶׁל לָבֵן.

הוּא הוֹדִיעַ לְלָבֵן שֶׁה' בְּלִבּוֹ הוּא הָאֱלֹקִים וְלָבֵן נִשְׁפָּע
רַק בְּאֱלֹקֵי אָבִיו יִצְחָק.

”וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זִבְחַ בְּהָר...”

וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִיְנוּ בְּהָר” (פְּסוּק נד)

יַעֲקֹב הִכִּין סֵעֵדָה לְלָבֵן וַחֲבָרָיו וְהִזְמִינָם לְאָכֹל יַחַד.

”וַיִּשְׁפֹּם לָבֵן בַּבֶּקֶר וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו וּלְבָנֹתָיו

וַיְבָרֵךְ אֹתָהֶם” (פְּרָק לב, פְּסוּק א)

יַעֲקֹב הִצְלִיחַ לְהַכְנִיעַ אֶת לִבּוֹ שֶׁל לָבֵן הַרְשָׁע וְגָרַם לוֹ
לְהַפְרֹד מִנְכַדָּיו וּמִבְנוֹתָיו בְּנִשְׁקוֹת וְאַף לְבָרְכָם.

”וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְבּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מִלְאָכֵי אֱלֹהִים” (פְּסוּק ב)

יַעֲקֹב זָכָה שֶׁמִּלְאָכֵי אֱלֹהִים בָּאוּ לְלוֹתוֹ.

באורי מלים

- התל – רמה
 נטשתני - עזבת אותי, הנחת לי
- מונים - פְּעָמִים
 הסכלת - לא עשית בחכמה
- עתודים - תישים (עזים זכרים)
 יש לאל ידי - יש לי הכוח
- נכריות - זרות, לא מכרות
 אמש - אתמול
- וינהג - הולך
 נכספתה - רצית מאד, התגעגעת
- רכש - קנה
 דלקת - רדפת
- תרפים – פסלים
 יוכיחו - יראו מי הצודק
- לגנב את הלב - להסתיר, לא לגלות
 רחליך - כבשותיך (נקבות)
- וישם את פניו - הלך לכאן
 אילים - כבשים (זכרים)
- וידבק - השיג
 חורב – יבש
- תקע (את אחיו) - החנה
 ותדד שנתי - נדדה שנתי ולא נרדמתי

מקורות לפרק לא ופרק לב (פסוקים א-ג)

פסוק א: קנאת בני לבן ביעקב - רמב"ן: "כי לא צעקו בניו (אלא בגלל) בקנאתם ליעקב, שעשה (שגרם) את כל הכבוד (העושר) הזה". וכן כתב הבכור שור: "וגם הכיר שהיו בניו מתקנאין בו".

פסוק ג: התגלות ה' ליעקב גם כדי לחזקו - צרור המור: "אבל כשראה את פני לבן זועפים... מיד נתירא, ונגלה אליו האלקים לחזקו שלא יירא ממנו".

פסוק ד: דברי יעקב לנשותיו כדי שילכו מרצון - רלב"ג: "שאינ ראוי לאדם כשירצה דבר מה מאנשי ביתו, שיכריחם על צד האונס והניצוח (שיפעל בכוח, מתוך שליטה), אבל ישתדל לפתות אותם ולהכניעם אל מה שירצוהו בתכלית מה שאפשר (לשכנעם ככל שיוכל) כדי שיתעוררו לזה מעצמם (שקבלו את הדבר מרצון), ולזה תמצא שאמר יעקב לנשיו דברים נכוחים (ישרים ואמיתיים) יביאום (שהביאו את רחל ולאה) להשמע אליו להפרד מאביהן".

פסוק טו: לבן מכר את בנותיו בשכר עבודת הצאן - רש"י: "אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נישואין, נהג עמנו כנוכריות, כי מכרנו לך בשכר הפעולה".

גניבת התרפים כדי להפריש את לבן מעבודה זרה - רש"י: "ותגנב רחל את התרפים - להפריש את אביה מעבודה אחרת נתכוונה". ובבראשית רבה (עד, ה) הוסיפו: "מה אנא מיזיל לי, ונשבוק הדין סבא בקילקוליה".

פסוק יז: לבן היה צריך להפרד מיעקב בשלום - רלב"ג: "שראוי לאדם כשיפרד מאחר שהיתה לו חברה עמו... בפיוס ובשלום כפי מה שאפשר".

פסוק כג: רדיפת לבן לעקור את הכל - הגדה של פסח.

פסוק כד: אהבת ה' ליעקב - על פי רלב"ג: "להודיע עוצם השגחת ה' יתעלה בדבקים בו, עד שכבר בא דבר השם יתברך אל לבן בחלום הלילה בעבור שמירת יעקב, וסיבב שיבקש לבן מיעקב שיכרתו ברית יחדיו".

עגמת הנפש שהיתה ליעקב – הנצי"ב: "הצר ליעקב להודות ללבן על נוסח השבועה שלו".

ה' הזהיר את לבן שלא לדבר טובות עם יעקב - א. רש"י: "כל טובתן של רשעים, רעה היא אצל הצדיקים". ב. רמב"ן: "ופשוטו, השמר לך פן תדבר עמו לעשות לו רעה אם לא יבוא עמך, כי ציויתיו לשוב אל ארצו".

פסוק ל: גנותו של לבן בעבודה זרה - בראשית רבה (עד, ח): "כיון ששמעו השבטים כך, אמרו: בושנו כך אבי אמנו, שלעת זקנותך אתה אומר: 'למה גנבת את אלהי'". ומבואר במתנות כהונה שם: "מאחר שהוא נגנב, ודאי אין בו ממש".

פסוק לו: ענוותנותו של יעקב ובקשתו שלום - בראשית רבה (עד, י): "עדיפה קפדנותן של אבות ולא ענוותנותן של בנים. קפדנותן של אבות

מניין? 'ויחר ליעקב וירב בלבן'... את סבור שמא מכות או פצעים היו שם, אלא (רק) דברי פיוסים: 'יעקב מפייס את חמיו'."

פסוק לח: "רחליך ועוזך לא שכלו" - רשב"ם: "מתוך חוסר מרעה, ומתוך שמירה פחותה".

מנהג הרועים לאכול מן הצאן - רשב"ם: "דרך רועי צאן במדבר לאכול מן הכבשים הזכרים".

פסוק לט: **מאבקו של יעקב בחיות טרף** - נצי"ב: "שהיה נלחם ומציל מבין שיניהם".

פסוק מ: **שמירתו של יעקב על הצאן בלילה** - תרגום אונקלוס: "גנבתי לילה - ונטרתי בליליא", כלומר שמרתי בלילה. ורד"ק כתב: "ונדרה גם כן שנתי מעיני הן מפני הקור, הן מפני שהיה לבי טרוד אל הצאן שמא יבואו זאבים לטרוף או גנבים לגנוב".

פסוק מג: **דיבורו של לבן מתוך חמלה** - רמב"ן: "ויותר נכון שהוא דרך חמלה, ולבנותי מה אעשה לאלה אשר לפני, כי נכמרו רחמי עליהן, או לבניהן הנולדים בביתי והם לי כבני".

לבן שינה את התנהגותו - א. ה' הפך את לבו - רלב"ג: "להודיע עוצם השגחת השם יתעלה בדבקים בו... וסבב שיבקש לבן מיעקב שיכרתו ברית יחדיו... בדרך שאמר הכתוב: 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו'". ב. **לבן ראה שה' שומר על יעקב** - רד"ק: "שראה כי

אלקים עם יעקב בכל אשר היה עושה והזהירו עליו... לפיכך ירא ממנו ובקש ממנו ברית". ג. **טענותיו של יעקב פעלו על לבן** - בכור שור: "מאחר שראה לבן שאין לו טענה נגד יעקב (שלא מצא שגגב את התרפים), התחיל לרצותו ואמר לו, וכי אתה סבור שלרעה באתי אחריך..."

רדיפת השלום של יעקב - נצי"ב בהקדמתו לחומש בראשית: "וזה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשרי, עוד היו ישרים, היינו שהתנהגו עם אומות העולם... באהבה וחסו לטובתם... ויעקב אבינו, אחר שהיטב חרה לו על לבן... מכל מקום דבר עמו דברים רכים עד שאמר על זה בכראשית רבה: 'קפדנותן של אבות ולא ענוותנותן של בנים'".

פסוק מז: יעקב קרא לעבדיו "אחיו" - רד"ק: "לאחיו - לאנשיו... יעקב עם אשר עמו".

"אחיו" - אלו קרובי לבן - רמב"ן: "לאחי לבן הנזכר שבאו עמו".

פסוק נג: גנותו של לבן ששתף שם אלילים עם שם ה' - בכור שור: "עפר בפומיא (צריך לשים עפר בפי לבן) ! ששיתף יכול (ה)', עם שאינו יכול (אליל, נחור)".

הודעת יעקב שה' הוא האלקים - רבנו אברהם בן הרמב"ם: "שיתוף על ידי לבן בין אל האמת, 'אלקי אברהם', ובין עבודה זרה, 'אלהי נחור', והתרחק יעקב ע"ה משיתופו, והכריז (בדבריו) אמונתו באחדות אלקי יצחק שהוא אלקי אברהם".